

FISCALITAT JUSTA, **X** L'ACOMPANYAMENT DE
UNA RESPOSTA A LA PANDÈMIA, P. 4 LA MORT I EL DOL, P. 22

DRAPAIRES D'EMMAÚS: **••** ALTERNATIVES EN
LA FORÇA DE LA FEBLESA, P. 30 EL CONSUM ELÈCTRIC, P. 40

ACCIÓ,
FE I
INSPIRACIÓ

Salillum

5€

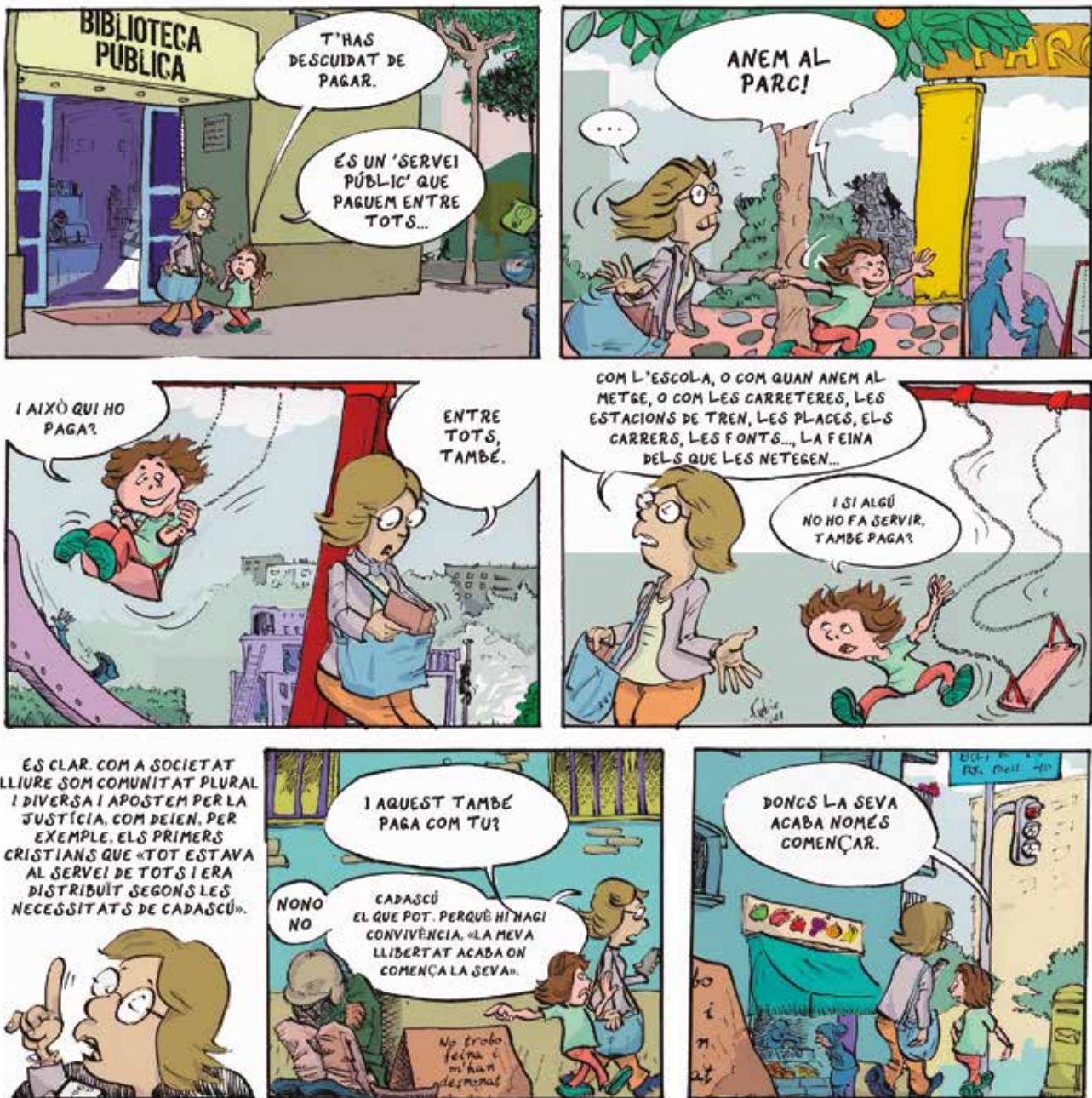
ACO
ACCIÓ
CATÒLICA
OBRERA

13

primavera-estiu2m21

LAI DE AHUMADA:
"ÉS INDISSOCIABLE
LA FE DE LES COSES
QUE FAIG"

SUMARI SALILLUM 13

03 EDITORIAL
NO TINGUEU POR

04 ENS HI ENDINSEM
FISCALITAT JUSTA: UNA
RESPOSTA NECESSÀRIA
A LA PANDÈMIA

10 OPINIÓ
LA NOVIOLÈNCIA
CRISTIANA.
LA GENEALOGIA
DEL CANVI

12 INSPIRACIÓ
ENTREVISTA A LAIA DE
AHUMADA

18 INTERNACIONAL
«TREBALLADORS
CRISTIANS DEL MÓN,
UNIU-VOS»

22 DOSSIER
LA DIGNITAT EN
L'ACOMPANYAMENT DE LA
MORT I EL DOL

30 L'ESGLÈSIA ES MULLA
DRAPAIRES D'EMMAÚS: LA
FORÇA DE LA FEBLESA

34 L'EVANGELI ÉS VIDA
DONAR SENTIT ALS TALENTS

37 GERMANS EN CAMÍ
LA PANDÈMIA A TRAVÉS
DELS NOSTRES ULLS

40 ALTERECONOMIA
ALTERNATIVES EN EL
CONSUM ELÈCTRIC: CAP A
UN NOU MODEL ENERGÈTIC

N. 13

PRIMAVERA-ESTIU 2021 / 5 €

REVISTA D'ACCIO,
FE I INSPIRACION

Salillum és una publicació semestral d'Acció Catòlica Obrera que informa sobre temes vinculats amb l'Església de Jesús i el món del treball i que es distribueix entre la militància, simpatitzants i subscriptors. L'opinió d'ACO la trobareu a l'editorial, la resta d'opinions seran responsabilitat de les persones entrevistades o autors dels articles.

Editor: Acció Catòlica Obrera.
C/ Tapioles, 10. 08004 Barcelona.
T. 93 505 86 86. www.acocat.org.

Consell de redacció: Elvira Aliaga,
Joan Francesc Cànovas, Quim Cervera,
Ton Clapés, Joan Manel Mayordomo,
Joan Andreu Parra.

Consell editorial: Sonia Herrera,
Josep Pascual, Mercè Solé, Xavier Such.

Col·laboradors: Ramon Bassas,
Xavier Casanovas, Josephine Dearlove,
Rocío Elvira, Montserrat Sidera.

Rúbrica: Joan Morera.

Fotografia portada: Joan Andreu Parra.

Fotografia contraportada: Carlos Baglietto.

Il·lustració: Fabio Almeida.

Correcció lingüística: Josep Pascual.

Traducció: Helena Antó, Ignasi del Blanco,
Josep Jiménez Montejo, Ramon Porti,
Conxi Yuste.

Disseny original: David González

Maquetació: Enric Vidal

Impressió: Cevagraf, sccl

Dipòsit legal: B1782-2015

ISSN: 2385-5762

ACCIO CATOLICA OBRERA

C/ Tapioles, 10 08004 Barcelona
T 93 505 86 86 www.acocat.org

NO TINGUEU POR

«Davant de la criminalitat quotidiana d'un capitalisme que desnona i empobreix, els poderosos han pretès inocular la por per bloquejar tota proposta de canvi social.» La contundència d'enunciats com aquest ens ha de fer obrir els ulls, moure i remoure de qualsevol posició còmoda o indiferent que puguem adoptar després d'un any colpejats per una crisi polièdrica i global.

Prové del document *Treball i pobresa. Contribucions des de la Pastoral Obrera entorn del Pla Pastoral Diocesà de l'Arxidiòcesi de Barcelona, en concret sobre l'Eix sobre la Pobresa*, la lectura del qual recomanem pel retrat de la situació actual, anàlisi de causes i conseqüències, i crides que sentim com a treballadors cristians. Certament, ens volen estabornits, desanimats, desorganitzats, distrets, desesperançats.

Com ens deia la Mariola López Villanueva a la xerrada «Històries de Resurrecció als evangelis» que va fer el Dissabte Sant, podem caure en la por, replegar-nos, tancar-nos. O bé saber veure com «el Senyor es posa al mig d'aquestes pors (Jn 20,19-22) i ens dona la pau. El signe és que Jesús mostra les seves marques de la passió. Compartim les nostres ferides». I continuava: «Jesús ens convida a irradiar l'amor, a viure la dimensió de la fe en la vulnerabilitat. El Senyor vol transfigurar el nostre quotidià.»

És moment de recosir la nostra quotidianitat (no la *nova normalitat*), fundant-la en l'estimació i les cures, en les lluites col·lectives, en l'atenció als vulnerables. En tenim molts exemples, fars en aquest camí de la vida. Com l'Abbé Pierre (en aquest número parlem dels Drapaires d'Emmaús, que va fundar) o l'Arcadi Oliveres, que tant estimava aquesta publicació [«gràcies pel contingut publicat fins ara, reflexiu, explicatiu i engrescador, i que sempre m'ha interessat», ens deia l'any passat quan vam fer cinc anys].

A l'Arcadi el consideràvem padrí de *Salillum*, per haver protagonitzat la primera entrevista i haver participat en la presentació que en vam fer un 18 de març del 2015. Amb el permís de la Sonia Herrera, membre del Consell Editorial, manllevem aquesta cita de l'Arcadi que prové de l'article «Mama, qui era l'Arcadi?»: «Estem obligats, doncs, a no perdre l'esperança, però també hem de ser realistes i tenir clar que aquest no perdre l'esperança ens obliga a fer molts canvis i moltes feines immediates. (...) Només falta voluntat. Voluntat generalitzada i voluntat individual per combatre l'egoisme i caminar cap a una dignitat global» (*Paraules d'Arcadi*, Angle Editorial, 2021).

FISCALITAT JUSTA:

UNA RESPOSTA
NECESSÀRIA A LA
PANDÈMIA

Per Xavier Casanovas. Fotografies: Plataforma per una Fiscalitat Justa / Joanna Chichelnitsky

La crisi econòmica derivada de la pandèmia ens llança de nou la pregunta sobre com sortir d'una manera equitativa de l'atzucac en què ens trobem. Ja des de la crisi econòmica del 2008 hem anat veient com a tot el món occidental més i més economistes posen el focus en una dinàmica tremendament perillosa en termes democràtics i de cohesió social: la del creixement de la desigualtat. En èpoques de bonança econòmica n'hi ha per a tothom i el fet que es reparteixi més o menys equitativament no desperta excessius recels. Ara bé, quan ens estanquem o decreixem —i en el context de limitació estructural dels recursos del planeta i de l'energia, no sembla que les dinàmiques puguin canviar excessivament—, qui paga els plats trencats?, som capaços de no augmentar el patiment d'aquells que es troben sota de tot?, d'activar polítiques d'ajuda i de redirecció del sistema econòmic per a millorar la situació dels que estan pitjor? Poden els impostos, és a dir, la fiscalitat, ajudar respecte a això?

PER QUÈ SÓN IMPORTANTS ELS IMPOSTOS?

El nostre sistema econòmic reparteix els recursos d'una manera desigual. Això és ben sabut per tothom. Hi ha, però, diferents mecanismes que permeten revertir aquesta dinàmica. Hi ha les que es coneixen com a mesures redistributives: aquelles que permeten una millor distribució de la riquesa abans que el mercat actuï; aquí s'hi troben per exemple mesures com ara l'augment del salari mínim, la regulació de preus, les lleis laborals o empresarials,

etc. Són mesures clau ja que tenen una influència directa en les regles del joc de la nostra economia i la poden fer més o menys justa. Tot i això, mai aconseguim un repartiment equitatiu de la riquesa, o almenys un repartiment que respongui a un criteri de mèrits: tant aporto a la societat, tant rebo. En són bon exemple els darrers llibres apareguts d'autors com César Rendueles o Michael Sandel, que posen el focus en l'actual engany del discurs meritocràtic.

El nostre sistema econòmic reparteix els recursos d'una manera desigual

Donada aquesta situació, ens cal buscar mesures redistributives, és a dir, que actuïn un cop el mercat ja ha repartit la riquesa per a compensar-ne els desajustos. Les mesures redistributives poden ser directament dineràries,

per exemple els pagaments de prestació d'atur, o en forma de serveis, com la cobertura mèdica universal. I el mecanisme que ens permet tirar endavant aquestes mesures són els impostos. Els impostos, doncs, són clau per a mantenir l'estat del benestar i tenir una societat més equitativa en què tothom pugui gaudir d'aquells mínims que considerem que fan una vida digna: salut, educació, sostre, alimentació i serveis socials.

COM HA DE SER UNA FISCALITAT JUSTA?

El debat es genera quan ens preguntem fins on ha d'arribar aquest estat del benestar i com l'hem de finançar. Els impostos han de ser equitatius, és a dir, a igualtat de renda i de riquesa s'ha de contribuir exactament de la mateixa manera. I han de ser progressius, a major renda o riquesa la contribució no només augmenta proporcionalment sinó que es demana un major esforç fiscal.

L'actual dinàmica de la globalització, així com la complexitat jurídica vinculada als impostos, ha fet que, per una banda, percebem els impostos com quelcom feixuc, molest i del qual no acabem de percebre clarament el seu retorn. Per altra banda, ha permès que qui té més recursos per a ser assessorat o per a establir les seves fonts de riquesa fora del país, actuï amb certa llibertat i fàcilment pugui acabar eludint impostos o generant una dinàmica de competència fiscal que obliga tots els estats a anar abaixant impostos.

A Espanya hi ha marge per a millorar la recaptació fiscal i fer-la alhora més justa

Quan ens preguntem per l'abast d'aquests impostos i si són o no confiscatoris com molts proclamen, cal tenir en compte que a Espanya els ingressos públics representen el

35,4% del PIB; mentre que països amb economies similars a les nostres, els anomenats països de sud d'Europa, estan tots per davant nostre en pressió fiscal: Portugal en un 37,2%, Itàlia en un 42% i fins i tot Grècia en un 41,5%. Els actuals més de sis punts de distància amb la mitjana de l'Eurozona evidencien una incapacitat constant de finançament de la despesa pública i un dèficit enquistat que ha generat un augment del deute, que actualment ha arribat a superar el 100% del PIB. Tot plegat ens hauria de fer pensar que hi ha marge per a millorar la recaptació fiscal i fer-la alhora més justa.

Els impostos són clau per a mantenir l'estat del benestar i tenir una societat més equitativa

HI HA QUI NO PAGA EL QUE TOCARIA

Recentment, Biden, el nou president dels Estats Units, afirmava que “no és acceptable que noranta-una de les cinc-centes majors corporacions del país paguessin zero en impostos federals el 2019” i ho deia per a justificar un nou pla de reforma fiscal que ha de permetre recaptar els anys vinents els recursos necessaris per a fer front a la davallada econòmica de la pandèmia; aquest pla té dos focus: augmentar l'impost de societats i obligar a la repatriació de beneficis aquelles empreses que amaguen els beneficis en països de baixa tributació.

Si la primera economia mundial ha anunciat aquest gir és perquè els sistemes fiscals fa temps que estan perdent recursos d'una manera realment preocupant. D'altra banda, veiem una dinàmica de caiguda de l'impost de societats generalitzat, provocat per l'existència de països de baixa tributació que permeten entramats empresarials de gran enginyeria fiscal per a minimitzar el pagament d'impostos. El que es coneix com a elusió fiscal. Aquesta dinàmica està agreujada en el cas europeu per països que promouen aquest tipus de pràctiques dins la UE mateix com són Irlanda, Luxemburg, Holanda o Xipre.

Segons l'economista Gabriel Zucman, el 40% dels beneficis de les multinacionals i el 8% de la riquesa financera de les llars —el 80% de la qual correspon al 0,1% de la població més rica— tributen en paradisos fiscals. A Espanya és l'11% de la riquesa de les persones la que es troba en paradisos fiscals, i el 9,6%, sense declarar.

Per combatre aquesta sagnia fiscal la UE va crear una llista oficial de Paradisos Fiscals, que s'ha demostrat totalment insuficient.

Existeix, doncs, una dinàmica global d'elusió impositiva que, a part de significar una pèrdua important d'ingressos per a la majoria d'estats, acaba generant una sensació de “campi qui pugui”, fent que la desafecció cap al sistema fiscal es torni encara més gran.

Les mesures redistributives actuen un cop el mercat ja ha repartit la riquesa per a compensar els seus desajustos

SUCCESSIONS O IMPOST A LES RENDES MÉS ALTES: L'ETERN DEBAT

Alhora, en el terreny més local, hi ha debats recurrents que van minant la moral fiscal de la ciutadania. Un d'aquests és el

Aquest interessant Quadern CJ podeu trobar-lo al web cristianismeijusticia.net.

vinculat a l'impost de successions. Hi ha un gran consens entre economistes que es tracta d'un impost realment just, ja que intenta actuar sobre la reproducció hereditària de la desigualtat. A més a més, tota herència suposa un guany extraordinari i com a tal —igual que si et toca la loteria— cal fer-lo tributar.

S'ha parlat de l'impost de la mort, de doble tributació... Tot això són comentaris sobre un impost realment sensible que l'únic a què ajuden és a confondre, quan la realitat és que amb els actuals mínims exempts tan sols una de cada deu herències ha de pagar imports significatius per aquest impost.

A tot això s'hi afegeix les diferències de tributació entre comunitats autònomes que trenquen el principi d'equitat entre iguals. La recaptació d'un impost com aquest no és en cap cas menyspreable i faríem bé de prendre'ns-el seriosament, ja que té un grau de justícia més que demostrat.

Els sistemes fiscals fa temps que estan perdent recursos d'una manera realment preocupant

El mateix ocorre quan es debat sobre l'impost a la renda en els trams més alts. Cada cop que es proposa una modificació en aquest sentit s'obre de nou la discussió sobre qui és realment una renda alta, i qui classe empobrida, donant a entendre que aquestes modificacions afecten els treballadors de peu, quan la realitat és que, per exemple, en la darrera

Imatges corresponents a una mobilització de la Plataforma per una Fiscalitat Justa l'abril del 2018 davant l'Apple Store del Passeig de Gràcia, de Barcelona.

modificació de l'IRPF a Catalunya qui en va sortir havent d'augmentar la seva contribució fiscal va ser tan sols l'1,5% de les rendes més altes. Atenent als titulars dels mitjans de comunicació del moment, semblava que estiguessin acabant amb la classe mitjana catalana. Percepció i realitat de nou es contraposen.

La sortida de la pandèmia, en la seva vessant econòmica, no pot significar un augment de l'endeutament dels Estats

UNA MIRADA A LES FUTURES GENERACIONS

A diferència de la crisi anterior del 2008 hi ha força consens polític que la sortida d'aquesta pandèmia que estem vivint, en la seva vessant econòmica, no pot significar un augment de l'endeutament dels Estats. Per això la Unió Europea en el seu pla de recuperació ha proposat que aquest sigui finançat a través del

que podria acabar sent la primera proposta d'impostos europeus vinculats a l'economia digital i a la transició ecològica. La consigna és clara, no podem deixar més deute a les generacions futures.

Hi ha debats recurrents, com l'impost de successions, que van minant la moral fiscal de la ciutadania

Alhora sembla que aquest darrer 2020 grans fortunes i certes empreses han vist augmentar el seus beneficis més que mai. La llista Forbes actualitzava recentment els seus números informant que ha augmentat un 28% el nombre de persones al món que tenen un patrimoni superior als 1.000 milions de dòlars i que la pandèmia, alhora que va obligant a tancar petits comerços, empreses i que molta gent es queda sense feina, ha creat un nou bilionari al món cada 17 hores. La idea d'aplicar un impost als beneficis extraordinaris de la pandèmia a empreses i patrimonis està al caure

i té el mateix sentit que l'augment d'impostos promogut després de les grans guerres del s. XX a gairebé tot Occident.

També mesures com l'ingrés mínim vital, o una futura renda bàsica de la qual es parla i s'estudia la viabilitat cada cop més, tenen en el sistema fiscal la seva font de finançament. És evident que el que preocupa és anar posant les bases d'un nou contracte social que aposti per una transició a una economia decreixentista, verda, que no fomenti la desigualtat i que sobretot tingui present la realitat que viuran les generacions vinents. En aquest nou gran pacte global els impostos hi jugaran un paper clau.

Xavier Casanovas és director de Cristianisme i Justícia i portaveu de la Plataforma per una fiscalitat justa, ambiental i solidària (fiscalitatjusta.cat).

LA NOVIOLÈNCIA CRISTIANA

LA GENEALOGIA DEL CANVI

Una tarda em trobava a Tanzània, en una escola de secundària de Mabibo, suburbi de Dar es Salaam. Era tutor de primer curs de secundària i una de les meves alumnes va venir ploriquejant pel passadís perquè un nen havia aprofitat que era escanyolida per humiliar-la: «Ell sempre té més força!» Havia pres la decisió feia mesos d'educar-los d'una manera diferent de com socialment s'acostuma, des de la noviolència, i aquella frase em va disparar alguna cosa dins. Vaig comprendre que tot fallava quan l'única força que podia concebre la petita Mulhat era la força dels músculs, de les armes, les forces «de pressió». Per això, vaig decidir desprogramar la tarda i vam dedicar-nos a descobrir plegats altres forces arran del documental *El circo de las mariposas*, «forces d'atracció», que sanen ferides i recuperen aquells qui aparentment no serveixen per a res, forces més poderoses que les de pressió: l'amor, la dignitat, l'autenticitat i una indescriptible consciència de família havien d'amarar aquells alumnes perquè arribessin a creure que el seu futur no es redueix a allò que la

societat els imposa, la depredació i la supervivència del més agressiu. Una lluita diferent per al canvi.

Vivim discapacitats per a afrontar conflictes

Encara avui, com li passava a la Mulhat, descobreixo que també nosaltres vivim discapacitats per a afrontar conflictes. Solem pensar a fugir de l'enfrontament, o a fer soroll per imposar-nos i ofegar la veu de l'altre, però no ens han entrenat en la creativitat d'una lluita feta d'accions i decisions noviolentes. És més, la nostra fe cristiana ens pot haver arribat tenyida de la imatge fossilitzada i literalista d'un Déu que empra la violència per aconseguir els seus propòsits, deformació que ha acabat qüestionant també en quin Jesús creiem i vivim: si tolera la violència, per què no la puc tolerar jo també?

Però si aquesta imatge de fet és un tall de revelació *tacat* amb alguna cosa que sabem fer massa

bé els humans —voler guanyar i no perdre, defensar els meus i no els teus, creure que tinc la raó i tu no tens res a aportar-me...—, si és així i per tant això ja no era Déu, i el Déu autèntic segueix bategant perquè tothom hi guanyi, perquè el malvat canviï (Ez 33,11), perquè *defensar* signifiqui defensar la dignitat de tothom, de qui practica el bé i de qui practica el mal (Mt 5,45)..., aleshores els cristians compartim una genuïna i poderosa manera d'iniciar els canvis: la no-violència amb què el Pare-Mare procura empoderar-nos i recuperar-nos a tots (Lc 15), especialment als últims (Is 50,4).

La noviolència procura que els conflictes aflorin abans que no esclatin en violència, que és l'únic rebutjable

El nostre treball diari és ple de conflictes: quants en recordem, ara mateix? I tanmateix els conflictes són necessaris per fer aflorar les diferències i enriquir-nos. La noviolència procura que

els conflictes aflorin abans que no esclatin en violència, que és l'únic rebutjable. La «provenció» precisament proporciona eines de comunicació, d'escolta mútua, de participació i anàlisi conjunta de la realitat, capacitant-nos per prendre decisions col·lectives, seguint un camí on no hi hagi ningú arraconat a la cuneta com a perdedor/a, sinó que puguem fer-hi resplendir una qualitat ben genuïna del Déu viu: ser inclusiu, sempre donant una nova oportunitat (Jonàs 4,11).

Els cristians compartim una manera d'iniciar els canvis: la no-violència amb què el Pare-Mare procura apoderar-nos i recuperar-nos a tots, especialment als últims

Però hi ha vegades que és tard i ja som enmig d'un «diàleg de sords»: aleshores es requereix una no-violència personal més gran, que no s'improvisa sinó que ve musculada de temps en la pregària i el discerniment. L'acció no violenta que desmantella la terrible violència estructural d'un desnonament; la dona que sorprèn i desconcerta la companya de feina que li feia la vida impossible; la mestra que va canviant tots els càstigs per experiències d'aprenentatge i que escolta a soles, amb paciència i dignitat, els motius dels qui li rebenten les classes; l'home que és capaç de trencar el consens social de la seva colla acostumada a burles masculines; el peó que

és capaç d'enxarxar un gruix de treballadors per reclamar uns mínims drets humans a l'empresa; l'educador que recupera i capacita les persones més trencades de la societat, animant-les a refer la vida des de decisions evangèlicament agosarades..., totes i tots viuen aquesta tossuda i provocativa manera de buscar allò autèntic i bo per a tothom.

En aquests moments, a través d'un taller de no-violència que comparteixo amb persones provinents del món de la droga, m'adono com n'és de poderosa la novetat d'utilitzar la ràbia interior en força constructora de futurs amb més justícia. La inèrcia de la violència queda captivada per una força també disruptiva que no havien experimentat abans, i que permet canvis impressionants, com anem resseguint al llarg d'exemples històrics que no se solen explicar als currículums. Recordo alguns comentaris seus que em donen força: «Baixar de posicions enrocades a interessos vitals m'està ajudant en la comunicació no violenta amb la meua parella», «Les paraules de Richard Förer desmuntant fonamentalismes em van sanar d'alguna manera».

Transformar la nostra vida segons aquesta espiritualitat no violenta demana petits passos d'autoconsciència, decisions de cultiu interior que repercutiran en els nostres ambients familiars i de treball. En el fons solem pensar, com la petita Mulhat, que cal resignar-nos a esperar els canvis des de dalt de les piràmides de govern, sense copsar la força de les pedres vives que sostenen l'edifici. És per això que urgeix el canvi personal. Jo em sento un simple

aprenent, i des d'aquí voldria compartir petites propostes: aprofundiments bíblics per a assaborir millor el Déu no violent; optar per una meditació i pregària que ens exerciti la capacitat de silenci interior; l'entrenament d'una mirada atenta a violències amagades que trobem arreu (culturals, estructurals...); la cura d'una llibertat interior i d'una sensibilitat capaç de decidir segons els propis principis d'ètica cristiana, independent dels cànons socials que s'imposen; alguns itineraris pedagògics des de l'experiència i la reflexió, per a col·lectius de totes les edats, com el que hem desenvolupat a moulanoviolenca.net...

És poderosa la novetat d'utilitzar la ràbia interior en força constructora de futurs amb més justícia

«Dona el primer pas amb fe. No tens per què veure tota l'escala. N'hi ha prou que pugis el primer graó» (Martin Luther King).

Joan Morera Perich és jesuïta i autor del Quadern CJ n. 207 *Desarmar els inferns. Practicar la no-violència de Jesús avui*, 2018.

LAIÀ DE AHUMADA,

«JO NO FAIG MAI RES QUE NO SENTI. SI EL QUE FAIG NO M'OMPLE, O NO HI TROBO UN SENTIT NO HO FAIG»

Per Ramon Bassas. Fotografies: Joan Andreu Parra

A la Laia de Ahumada (Barcelona, 1957) la coneixem, sobretot, perquè és autora de més d'una desena de llibres o pels cursos, xerrades i conferències que imparteix o articles que escriu sobre diferents temes del seu àmbit d'acció, d'estudi i pensament. És doctora en filologia catalana i escriptora. També és inspiradora del Centre Obert Heura i de l'associació Terra Franca. La temàtica de la seva escriptura és el camí espiritual i la recerca interior. Com a investigadora ha centrat els seus estudis en l'escriptura femenina de l'època moderna. S'interessa per la creació d'un nou llenguatge que transmeti l'experiència espiritual fora dels àmbits religiosos, amb la intenció d'apropar-la a tota persona que estigui en recerca.

Cada cop m'agrada escriure textos més breus. Una imatge, o un silenci, val més que mil paraules

Ens rep a l'antiga casa del servei d'una antiga mansió de l'industrial i polític Josep Sert i Rius i la seva dona, Manuela Maneja i Llopis, entre Lesseps i Vallcarca. El matrimoni ja havia impulsat diverses obres educatives i assistencials i, en la seva deixa, hi havia la voluntat de convertir la casa en Refugi d'Obreres, sobretot per a residència de dones treballadores del tèxtil. La Companyia de les Filles de la Caritat i de Sant Vicenç de Paül se'n féu càrrec, i avui tenen unes instal·lacions modernes i molt dignes.

L'antiga casa del servei, doncs, va ser on s'ha acabat instal·lant

el Centre Obert Heura, destinat a persones sense llar, i que la Laia va impulsar ara ja fa anys. Van començar en un local a la plaça Lesseps, on pràcticament només hi tenien dutxes, i ara disposen d'aquest espai, més ampli i amb més serveis, només afectats (com tothom) per les restriccions pandèmiques. I, també cal dir-ho, perquè el fenomen dels sense llar és encara una realitat. A l'últim cens realitzat per Arrels

Fundació el maig de 2020 en el marc de l'estat d'alarma, es van comptabilitzar 1.239 persones dormint al carrer. I es calcula que n'hi ha més de 5.000 a tot Catalunya.

Tu ja has escrit uns quants llibres, molt diferents, després en parlarem. Com creus que has evolucionat fins avui?

Doncs el que he descobert és que cada cop soc més breu. Sempre

ho he estat perquè penso que si una cosa pots dir-la amb poques paraules, no en calen més. Durant la pandèmia he estat fent un dietari, il·lustrat per mi mateixa — que no tinc ni idea d’il·lustració—, i m’he adonat d’això, que cada cop m’agrada escriure textos més breus i que una imatge, o un silenci, val més que mil paraules.

Has guanyat algun premi.

Un parell, no m’agrada gaire presentar-me a premis, no hi crec. Quan feia COU vaig guanyar un premi de poesia convocat per la UEC de Mataró.

De Mataró, com jo. Quina coincidència!

Sí, la peça es deia “La muntanya camí cap a l’alliberament de l’home, camí cap a Déu”, inspirada en una pujada al Cadí amb una colla d’amics. De fet, escric des dels dotze anys; encara conservo els dietaris, i he escrit poesia, assaig, entrevistes, contes, de tot una mica.

L'autenticitat d'allò que es viu ve marcada pel segell de l'alteritat, del compromís amb el món

També vas guanyar, anys més tard, el memorial Joan Gomis.

Sí, vaig escriure un article que va ser guanyador ex aequo del III Memorial Joan Gomis, el 2008: “Una casa comuna i compartida. Petita història del Centre Obert Heura”.

D'acord, després parlarem del Centre Heura. Abans, però, deixa'm preguntar-te una cosa. A tres dels teus llibres escrits amb

pocs anys de diferència i utilitzant l'entrevista, Monges (Fragmenta, 2008), A cel ras. Converses amb joves pastors (Pagès, 2013) i Espirituals sense religió (Fragmenta, 2015), ¿podríem dir que el que t'ha interessat és recollir el testimoni espiritual de diferents àmbits?

M’ha interessat, sobretot, saber com s’ho fa la gent per viure, per viure amb profunditat la vida, amb plenitud, no tant per jutjar-ho, o investigar-ho, o discutir-ho, sinó tan sols per compartir-ho, per fer-ne altaveu, perquè crec que val la pena donar a conèixer experiències que si no fos per aquests llibres no es coneixerien.

El llibre Monges va ser un veritable èxit. Algunes de les entrevistades després han estat molt conegudes pel gran públic. Però va ser a Espirituals sense religió on vas escriure al voltant de l'espiritualitat areligiosa. Creus que està prou sustentada? És un signe dels nostres temps accelerats, banals, superficials?

Jo sempre dic que l’espiritualitat rau en el fons de totes les religions, n’és l’ànima, i sempre s’ha volgut encotillar dins de normes i creences. En aquest moment, com en d’altres al llarg de la història de les religions, en la mística, per exemple, o el sufisme, aquesta espiritualitat ha vessat del marc de les religions. El que passa és que abans se la tornava a reconduir, i ara és impossible, és un magma que no té aturador. On anirà? No ho sabem, encara no tenim prou perspectiva, però sí que sabem que la gent està cansada que li diguin què i com ha de viure la seva interioritat, es vol anar directament a la font sense intermediaris. I sobre el que em preguntes si

està prou sustentada, no es pot generalitzar, cadascú busca i troba a la seva manera, uns per a consum propi, d'altres per a compartir, per mi l'autenticitat d'allò que es viu ve marcada pel segell de l'alteritat, del compromís amb el món. I no crec que sigui un signe d'un temps de banalitat extrema, com el nostre, sinó de llibertat de pensament, d'adultesa, perquè, abans, pensar diferent de la jerarquia no estava permès, i ara sí, i no tant perquè s'hagi tornat més permissiva, sinó perquè està en crisi, està perdent el seu poder.

Et vas doctorar en filologia catalana i vas fer de *profe* d'FP.

La veritat és que a la meua vida professional he fet un munt de coses. Primer vaig estudiar tres anys de dret, i vaig treballar en un despatx laboralista, després em vaig llicenciar en filologia i vaig estar-me sis anys fent docència a l'FP, on vaig aprendre molt i m'ho vaig passar molt bé. Quan vaig plegar, em vaig dedicar a fer el doctorat, mentre feia de

voluntària en un centre per a dones de Càritas. Un cop doctorada em vaig dedicar a estudiar la correspondència femenina dels segles XVI-XVII i vaig passar molts anys furgant pels arxius, tant públics com conventuals. No em considero una tastaolletes, senzillament no m'agrada instal·lar-me i no em fa por el canvi, tot i que això em suposa un continu aprenentatge. Així, quan sento que he acabat una etapa, que ja no puc aportar res, passo pàgina i en començo una altra.

La pandèmia ha fet aflorar un problema de precarietat molt més greu que no pas el de la salut

L'ACO és un moviment obrer. Com veus avui el món del treball?

Jo defenso l'austeritat en la vida, però, actualment, vivim un temps d'*austeritat*, que és una altra cosa totalment diferent, perquè és imposada. L'austeritat es tria

des de la coherència amb uns models socials i de sostenibilitat, l'austeritat ens ve donada per les desigualtats que propicia el capitalisme i que la gent acaba acceptant com un mal menor: val més cobrar poc que no cobrar res, val més tenir una feina escombraria que no tenir-ne..., i així ens anem fent el món petit i acceptant una situació d'esclavitud laboral que atempta contra la dignitat de les persones. Ara, aquest problema, sobretot arran de la pandèmia, s'ha agreujat, i ha posat damunt la taula la situació de pobresa, que ratlla la misèria, de molta gent. I no cal anar gaire lluny, els nostres fills ja no tenen les condicions laborals ni els sous que podíem tenir nosaltres, i molts d'ells ja estan en una situació de precarietat, o d'austeritat imposada. Un exemple el tenim en el Rebost Solidari de Gràcia, un projecte de distribució d'aliments a famílies vulnerables, que va passar d'ajudar tres-centes famílies, just abans de la pandèmia, a quatre mil actualment; persones que tenien una feina i que l'han perduda, i que mai s'havien trobat en una situació similar. La pandèmia ha fet aflorar un problema de precarietat que per mi és molt més greu que no pas el de la salut i, si no s'hi posa remei, farà patir molt.

Tu has tingut una clara vocació d'engegar projectes associatius, com hem vist. Un d'aquests projectes, ja n'hem parlat, és el Centre Obert Heura, al barri de Gràcia de Barcelona. Tinc entès que tot va venir una mica casualment, oi?

Sí, l'origen és una experiència que vaig tenir amb una persona que durant uns dies es va instal·lar a dormir a l'entrada de la porteria de casa meua. No em va preocupar

tant que dormís allà, com que jo no vaig ser capaç de dir-li ni una paraula, ni de mirar-me-la, tan sols. Allò em va fer pensar que el problema no era ell, sinó jo, que no era capaç de fer res davant d'una situació com aquella, i que el que em passava a mi li podia passar a molta altra gent. Amb aquest esperit de visibilitzar i d'acollir la gent que vivia al carrer, va néixer l'any 1999 el Centre Heura, i encara segueix en funcionament, jo sempre dic que "per desgràcia", perquè això vol dir que encara és necessari perquè encara hi ha gent que viu i dorm al carrer.

És molt curiós que una feina que ens alimenta i que té cura del territori, sigui la més menystinguda de totes

Ara estàs més vinculada, però, a l'Associació Terra Franca.

Vaig estar molts anys al capdavant del Centre Heura, fins que va arribar un moment, cap al 2015, que vaig sentir que havia de fer el traspàs i deixar pas a gent nova amb nous projectes. I n'estic contenta perquè funciona bé i amb gent molt preparada al capdavant. Jo vaig estar uns anys donant-hi suport puntual i ara m'hi he tornat a enganxar com a voluntària per tirar endavant el projecte de l'hort social. I, com que ja veus que em tira la terra, l'any 2013 vam iniciar el projecte de Terra Franca que vol facilitar l'accés a la terra a la nova pagesia. Tot va venir perquè el meu fill va decidir fer el curs de formació de l'Escola de Pastors. Vaig tenir la sort de poder compartir amb ell aquest projecte, de conèixer la Vanesa Freixa,

que en aquell moment n'era la directora, i d'aquí va sortir, primer, un llibre d'entrevistes a alumnes de l'escola: *A cel ras. Converses amb joves pastors* (Pagès, 2013), i, segon, el projecte de Terra Franca, perquè el gran problema que tenien els alumnes de l'Escola, ja que molts no procedien de famílies pageses, era poder accedir a la terra per dur a terme el seu projecte.

I què hi feu?

Tot allò que té relació amb l'accés a la terra de models agroecològics, no de models industrialitzats que malmeten la terra i el territori. Terra Franca, a través de l'arrendament a la propietat, dona suport a la pagesia que cerca finques per endegar el seu projecte agrícola o ramader. Defensem el sòl agrari com a bé comú, i la dignificació de la pagesia.

M'impresiona la capacitat de Teresa de Jesús de tirar endavant passi el que passi, la seva força, la seva profunditat

Té futur la pagesia a Catalunya?

Ara estic escrivint un altre llibre d'entrevistes a dones pageses per saber què porten entre mans, però no són "dones de pagesos", sinó "dones pageses" que estan al capdavant d'una explotació agrícola o ramadera. La majoria em diuen que, tal com veuen l'ofici i el pateixen —moltes hores de feina per poc sou—, no té gaire futur. És molt curiós que una feina que ens alimenta i que té cura del territori, sigui la més menystinguda de totes. Tot passa per davant de la pagesia: l'especulació del sòl urbanitzable,

les grans infraestructures, el turisme, tot. A la pagesia de producció familiar, tradicional o agroecològica —no la pagesia de grans explotacions industrialitzades, que no té cura de la terra sinó que l'explota—, li queden els retalls de terra que no vol ningú, i això no ens preocupa perquè ens arriben aliments de tot el món, però algun dia ens deixaran d'arribar, perquè no té cap sentit, no és sostenible. La pandèmia ja ens ho ha demostrat, la sobirania alimentària és més necessària que mai, cada municipi hauria de tenir una pagesia en el seu territori, amb una remuneració justa, que alimentés la seva població amb productes de qualitat. Encara que el govern s'ompli la boca amb els productes de proximitat, a l'hora de la veritat només afavoreix les explotacions extensives. Cal exigir-li una reflexió profunda sobre quin model de pagesia volem per al nostre país, i una legislació que la protegeixi com un bé preuat.

Què hi pinta la fe, en aquests dos últims projectes? T'ho plantejges o ja "ve donat"?

Per mi no hi ha dualitat, és indissociable la fe de les coses que faig, no ho diferencio. D'altra banda, les coses que fas t'han de sortir de dins. Jo no faig mai res que no senti. Si el que faig no m'omple, o no hi trobo un sentit, no ho faig.

Es fa més necessari que mai conjuminar acció i contemplació per poder-nos autosostenir i alhora implicar-nos en el món

El teu primer llibre va ser *A cau d'orella. Teresa de Jesús llegida avui* (1996) i has dit alguna vegada que de Teresa de Jesús t'inspira la seva capacitat de ser qui és, en un context on es feia difícil, i més encara sent una

dona. Primer de tot, amb Teresa de Jesús també t'hi relaciona una anècdota.

Bé, a casa corria la brama que per la branca Ahumada érem descendents de la seva família. Teníem un arbre genealògic que segons el meu pare ens hi relacionava, i que es va perdre durant la guerra. Amb el meu germà el vam estar reconstruint, però ens vam quedar en el 1700 a Andalusia, i es difícil seguir el rastre perquè allà molts arxius parroquials es van cremar durant la guerra. Nosaltres venim de la zona de Tarragona, ves a saber... Fos com fos, és un personatge que de seguida em va interessar. És apassionada, com jo, i m'impresiona la capacitat d'aquesta dona de tirar endavant passi el que passi, la seva força, la seva profunditat...

També valors en ella la capacitat d'"harmonitzar acció i contemplació". Això ens costa als militants de moviments...

Perquè sempre se'ns ha dit que eren dues coses diferents, gairebé oposades: Marta i Maria, l'acció i la contemplació. Ara es qüestiona, perquè en el món que vivim tan mediatitzat per la premsa i l'excés d'informació, es fa més necessari que mai conjuminar les dues capacitats per poder-nos autosostenir i alhora implicar-nos en el món. No hi pot haver acció sense contemplació, no es pot sostenir. Ni tampoc contemplació sense acció, perquè no té cap sentit, almenys per mi. I no és fàcil fer-ho, perquè anem massa de pressa, i sempre fugim de nosaltres perquè ens espanta aturar-nos, ens espanta el silenci. Però si no contemples, la teva acció és plena de tu, no deixes espai dins teu perquè entri l'altre.

LLIBRES

- *A cau d'orella. Teresa de Jesús llegida avui* (1996)
- *Vull parlar de Déu* (2001)
- *Paraules des del silenci* (2005)
- *Els noms de Déu* (2010)
- *Monges* (2008)
- *A cel ras. Converses amb joves pastors* (2013)
- *Espirituals sense religió* (2015)
- *Eulàlia Duran i Grau. Converses íntimes* (2017)
- És coautora, juntament amb Teresa Forcades i Àngela Volpini, del llibre *Una nova imatge de Déu i de l'ésser humà* (2012)
- És autora d'un contrapunt del llibre *L'hinduisme*, de Swami Satyananda Saraswati (2012)
- Darrerament ha publicat contes infantils i juvenils:
 - *Teresa de Calcuta* (2013)
 - *Em dic Pep i visc al carrer* (2013)
 - *El sisè sentit* (2017)
 - *Mariner de terra endins* (2019) (nominat en el XXI Premi Llibreter 2020)
 - Comentari a Wangari Maathai, *Plantar arbres, sembrar idees* (2020).

WEBS

Centre Obert Heura:
<https://centreheura.org>

Associació Terra Franca:
<https://www.terrafranca.cat>

«TREBALLADORS CRISTIANS DEL MÓN, UNIU-VOS»

Per Montserrat Sidera / Joan Andreu Parra. Fotografies: MMTC

LA PRESIDENTA DE L'MMTC EXPLICA LA TASCA D'AQUEST MOVIMENT INTERNACIONAL

«L'MMTC és a cada racó del món a través dels militants dels moviments que fan una feina, es comprometen i responen als desafiaments de les seves comunitats i països». Així entén Fátima Almeida (Braga, 1958), copresidenta del Moviment Mundial de Treballadors Cristians, el paper d'aquesta organització, de la qual l'ACO forma part i va ser fundadora.

Aquesta portuguesa, casada i amb tres fills, treballadora de la indústria tèxtil ja jubilada, és militant de la LOC (en va ser coordinadora de 2007 a 2013, l'equivalent a presidenta, i hi ha tingut altres responsabilitats), anteriorment ho va ser de la JOC («allà vaig aprendre a viure un nou estil de vida, personal i familiar, més compromès amb la fidelitat a l'Evangeli de Jesucrist i a les Benaurances del sermó de la muntanya»). Ens atén cordialment per videoconferència.

La Fátima recorda que l'última reunió del buró de l'MMTC en format presencial va ser a Barcelona, amb motiu del Comitè

General de l'ACO que va tenir lloc pel gener de l'any passat, al cap de poc de declarar-se la pandèmia del coronavirus. «Teníem moltes activitats per al 2020: un Consell Internacional a Lisboa, 4-5 seminaris continentals i regionals... Al març vam ser sorpresos amb un canvi de vida que ens va obligar a cancel·lar totes les activitats presencials i a reorganitzar el treball i la forma de treballar», explica la Fátima.

Així doncs, les reunions a partir de març es van començar a fer en línia amb «el desafiament de crear les condicions per reflectir durant dues hores la nostra realitat i els reptes que obria la situació pandèmica». Van concloure que calia organitzar un Consell Internacional en línia, que es va celebrar l'octubre del 2020 entre la complexitat de l'adaptació a aquesta forma de treball, l'accés a internet més o menys fàcil segons els països i els canvis en els fusos horaris.

PANDÈMIA QUE AGREUJA LA PRECARIETAT

«Aquesta pandèmia, més greu que la crisi que vam patir el 2008 ja que ha obligat a parar l'economia, revela i intensifica moltes realitats que ja existien, tant de precarietat laboral com de la transició del treball industrial al digital», apunta la Fátima. Alhora, considera necessari «assenyalar molt clarament retrocessos en els avenços laborals, de la democràcia i en les llibertats aconseguits en les dues últimes dècades».

Fátima Almeida, copresidenta del Moviment Mundial de Treballadors Cristians.

Eucaristia a l'Assemblea General que va celebrar l'MMTC el juliol del 2017 a la Universitat de la Mística d'Àvila.

L'extensió del teletreball reclama una vigilància especial, segons la Fátima, ja que «és molt diferent entre països i continents, entre famílies que tenen les condicions de treballar des de la llar i les que no (l'educació dels fills i la feina dels pares van passar a ser en línia)». Sense oblidar la precarietat creixent de la feina: «Els sindicats apunten que els nous vincles laborals seran més precaris, com ja passa en les noves plataformes de venda i lliurament a domicili. Aquesta conquesta dels treballadors, el vincle laboral, donava garanties de protecció social que avui s'estan perdent gairebé en la totalitat. Defensar-lo exigeix un moviment, sindicats, diàleg social...», observa la Fátima.

«No podem caminar cap a la justícia si les desigualtats augmenten»

L'augment de la pobresa a tots els països és un fet i a l'MMTC el preocupa que «les desigualtats socials s'accentuin. No podem caminar cap a la justícia si les

desigualtats augmenten». Per això, cal que «la protecció social sigui més universal, i assegurí unes condicions de vida digna mitjançant una renda bàsica. A més, els serveis públics essencials s'han de posar sobre la taula. En un futur hi haurà noves situacions greus per virus i requeriran serveis públics de salut robustos (també educació i protecció social)».

La presidenta de l'MMTC opina que la pandèmia «ha posat la feina com a central per al desenvolupament personal, social i econòmic. Un treball amb drets i condicions, font de dignitat i de reconeixement del valor social de les persones. Davant de la desvaloració i mercantilització de la feina cal defensar que és una realització de les persones i un bé de la comunitat».

DE LA VISIÓ EUROCÈNTRICA A LA DIMENSÍO MUNDIAL

Viure a Braga (Portugal) amb una comunitat d'immigrants forta (provinents d'Àfrica central, Bangla Desh o el Brasil) ha donat a Fátima Almeida una perspectiva molt oberta: «Coneixia aquesta realitat:

parlen de les famílies d'origen, te la mostren en fotografies, la seva motivació per venir a Europa i el somni d'una vida millor, els escassos diners que envien als seus països que donen per a molt.»

«En un futur hi haurà noves situacions de virus i requeriran serveis públics de salut robustos»

Certament, les migracions són un element crucial per a l'MMTC: «No hauria d'existir la paraula *immigrants*, tots som ciutadans del planeta Terra. Parlar d'immigrants és parlar de fronteres, sense una dimensió humana. En una dimensió cristiana, tots som germans, fills de Déu», remarca la Fátima. «Qualsevol ciutat té comunitats d'immigrants i ens han d'indignar les condicions en què viuen; no podem dormir tranquils sabent que n'hi ha en centres d'internament o admetent que són *il·legals*», continua la Fátima, per a qui cal «fer un treball concret de donar una dimensió humana de solidaritat als qui volen viure

entre nosaltres, pensant que no són estrangers, sinó portadors d'altres cultures que poden ajudar a enriquir-nos». El papa Francesc, seria un bon exemple, per la «seva proximitat al diferent».

«Davant de la desvaloració i mercantilització de la feina cal defensar que és una realització de les persones i un bé de la comunitat»

La lluita per erradicar el treball infantil també marca la Fátima, que l'ha conegut a Portugal i en un seminari a què va assistir a Mali, on va poder constatar la realitat africana. A més, la presidenta de l'MMTC considera que «qualsevol lluita no pot ser només local,

se li ha de donar una dimensió universal, de moviments i de sindicats».

MEMBRE OBSERVADOR DE L'OIT

L'MMTC és membre observador de l'OIT (Organització Internacional del Treball) i alguns moviments, com la LOC, mantenen relació amb l'Oficina de l'OIT a Lisboa. El vincle amb aquest organisme de Nacions Unides es concreta a poder donar opinió, contribuir a la reflexió o proposar iniciatives, participar en el diàleg social previ a les normes que són aprovades per l'OIT, acompanyar els països on s'apliquen les normes, la formació i sensibilització.

Fátima Almeida creu que l'OIT juga un paper important per contribuir que el treball decent sigui una realitat: «Hi ha moltes dificultats i

problemes en relació al treball, així doncs, el treball de l'OIT no és fàcil. Però li vull donar crèdit, si no donem suport als organismes mundials que poden fiscalitzar l'aplicació de normes de justícia, els Objectius de Desenvolupament Sostenible..., podem retrocedir més en el camí de la igualtat, la justícia i la solidaritat.» No en va, un compatriota de la Fátima, António Guterres, és secretari general de l'ONU: «És una persona honesta, compartim una fe encarnada en la vida», assegura.

«No hauria d'existir la paraula "immigrants", tots som ciutadans del planeta Terra»

OBERTURA A LES NOVES TECNOLOGIES

En el si de l'MMTC hi ha un debat intens sobre l'oportunitat

Votacions a l'Assemblea General de l'MMTC del juliol del 2017.

de celebrar o no l'Assemblea Mundial que estava prevista per a setembre/octubre de 2021 a Lisboa. Fátima Almeida defensa amb fermesa que es faci en línia: «La situació de pandèmia no pot bloquejar el nostre treball, hem d'utilitzar els mitjans al nostre abast per no perdre proximitat amb els altres; hem d'aprendre a obrir-nos amb les noves tecnologies, sabent que són un desafiament per a cadascun de nosaltres i que desitgem la trobada i l'abraçada». La presidenta de l'MMTC recorda que en el Concili Vaticà II es parla de llegir els *signes dels temps* i que un d'aquests «és l'oportunitat de parlar-nos a través d'internet». També afegeix l'argument econòmic, en un context de dificultats i restriccions econòmiques (s'eviten els costos de viatge i allotjament), i ambiental (en minimitzar la mobilitat).

MMTC, FENT CAMÍ DES DE 1966

El Moviment Mundial de Treballadors Cristians va ser fundat fa cinquanta-cinc anys i des del primer moment va ser reconegut pel Vaticà. En aquest sentit, l'MMTC manté contactes periòdics amb diversos dicasteris (l'equivalent a ministeris) de la Santa Seu i també amb la Secretaria d'Estat per donar a conèixer la feina que fan i les seves reflexions. De fet, el Vaticà reconeix el consiliari general de l'MMTC, un servei que abans era alliberat i ara no.

«Per a nosaltres és molt important aquest vincle», assegura Fátima Almeida, presidenta de l'MMTC, que alhora subratlla el paper del papa Francesc molt proper als moviments populars als quals va dirigir una carta per Pasqua de l'any passat. «El Papa és un profeta d'aquest temps; valora els moviments que treballen amb els més pobres, amb els treballadors, des de les perifèries, perquè tinguin la seva dignitat i la capacitat de ser protagonistes del canvi», continua la Fátima. «Considera que aquests moviments poden iniciar un canvi de paradigma en la societat. Valorem la seva generositat i audàcia, per a nosaltres és una referència molt important en la nostra vida, reflexió i formació».

En la seva tasca de sensibilització, l'MMTC proposa quatre dies assenyalats a l'any per fer-se present en els moviments nacionals que l'integren: el 8 de març, Dia de la Dona Treballadora; el 1r de Maig; el 7 d'octubre, Dia del Treball Digne; i el 18 de desembre, Dia Internacional del Migrant. En el Pla de curs de l'ACO hi ha quatre Revisions de Vida proposades per l'MMTC per fer en els grups: Coronavirus, presenciant un «vivint junts»; Coronavirus..., indicatiu de la nostra salut!; Coronavirus..., complement injustícia social!; Coronavirus..., «oportunitat» per al nostre futur?

Consell Internacional de l'MMTC.

La dignitat en l'acompanyament de la mort i el dol

En aquest temps de pandèmia, tothom, de més a prop o de més lluny, ha experimentat la malaltia i la mort de persones conegudes i estimades. Hem notat la importància de ser acompanyats en el dol, en l'absència. Hem observat i patit el valor d'estar a prop de les persones que estaven a punt de morir, precisament perquè en molts casos, pel confinament, no ha pogut ser així. Ara bé, des de petits, i no ara solament per la pandèmia, hem tingut experiència d'alguna persona propera que s'ha mort, de com ha estat acompanyada i quin ha estat el nostre procés posterior de dol.

Al llarg de la vida passem molts més dols a més del que produeix la mort. Quan passem de la infantesa a la joventut, o d'aquesta a la maduresa, fem el dol de l'etapa anterior. Quan canviem de casa, de barri, de poble, o quan deixem una feina per començar-ne una altra, o quan canviem de parella, d'amistats...

En aquest dossier ens centrarem en la dignitat en l'acompanyament de la mort i el dol, i per això hem demanat a diverses persones que ens aportin les seves experiències i reflexions. En primer lloc a dues persones expertes en el

tema: mossèn Alfons Gea i Joan Carles Trallero. Després a dues militants de l'ACO, Marta Vidal Roig i Mireia Riera Sivill, que fan acompanyament de malalts terminals, i finalment a una altra militant, Maria Martínez Rojas, que ha participat en grups de dol.

Mn. Alfons Gea, coordinador del Secretariat Interdiocesà de Pastoral de la Salut (SIPS) de la Tarraconense i responsable del servei municipal d'atenció al dol de Terrassa, ens diu, des de la perspectiva de l'acompanyament pastoral, que cada persona, tant l'afectada com l'acompanyant, és un món i el trobament és una creació humana i personal.

Així ens manifesta la seva experiència:
«Sempre podem estar a les portes de la mort sabent-ho o no. En tot moment necessitem estar acompanyats ni que sigui en la distància, respectant distorsions, ritmes i informacions rebudes o ignorades. Cada malalt té dret a saber la veritat que vol saber i a ignorar la que no vol saber. Si a més pot deixar temes resolts, millor. De vegades neguiteja no tenir tancats temes de comiat: relacions, etc.»

Sobre el que més necessita una persona quan està fent el dol per la mort d'una persona estimada, ens observa que «depèn de moltes coses. Segons sigui el dolor que sent caldrà ajudar-lo en un sentit o en un altre. Cal respondre a la pregunta: "Per què ploro quan ploro?" Respondre aquesta pregunta marca la pauta. Podem plorar per la vida que s'ha perdut aquella persona sense tenir present la plenitud de la Vida en Déu. O plorar per la nostra orfandat. En aquest cas cal ajudar a ser adult independent, encara que es tinguin seixanta anys, per exemple».

Sobre les actituds bàsiques que ha de tenir un acompanyant de la mort i del dol, segons la seva experiència mossèn Alfons ens indica les següents:

«Anar descalç, sense fórmules, centrant-nos en qui tenim al davant per fer de la nostra

acció un acompanyament no un *solucionalotodo*. Tolerar el dolor. Treballar en un mateix les dimensions negatives de la vida i acceptar-les per a no fer projeccions de les pròpies pors. Són les actituds pròpies d'una comunicació empàtica.»

I finalment, per a l'ACO ens suggereix que és molt important «desfer el tabú del dolor, de la inutilitat o de la mort; visualitzar la mort que s'amaga, normalitzar el plor, tolerar la tristesa, integrar en la mesura del possible persones en dol; reivindicar el dret a sentir-me malament, plorar o expressar sentiments tan negatius com el de voler morir-se.»

Joan Carles Trallero, metge especialitzat en cures pal·liatives, ens aporta aquesta interessant i profunda reflexió, des de la perspectiva de l'exercici de la medicina:

«Quan volem ajudar algú, prenent el seu bé, tenim la tendència a imaginar o donar per fet què és el que necessita, i actuem en conseqüència i sense preguntar gaire. D'això en diem paternalisme. I sovint ens porta, des de la millor de les intencions, a no ajudar veritablement l'altre. El final de la vida de les persones, i el període de dol posterior, no s'escapen d'aquesta regla no escrita. El que passa és que en aquestes circumstàncies difícils entren en joc la por i la ignorància, amb la qual cosa el desajust pot ser encara més gran.

»Lavors, preguntem-nos: què necessita de mi qui està acostant-se al seu final? I la resposta per mi és molt clara, necessita sentir-se estimat (i m'atreveria a dir, poder estimar), i tota la resta deriva d'aquesta màxima. I la gran notícia és que això no depèn del sistema

sanitari ni dels hospitals ni dels professionals, sinó que depèn de nosaltres, els qui estem al costat del malalt. El que passa és que enmig d'aquest corrent medicalitzant de la vida i sobretot de la mort ens hem arribat a creure que les persones hi som de més i ens sentim impotents per dir o fer res. Doncs és tot al contrari. I és que a mesura que la malaltia avança, les prioritats del malalt canvien i s'enfoquen cada cop més en la part afectiva. I això enllaça directament amb la tasca d'acompanyament que poden fer familiars i amics i que no necessita de cap màster sinó de ser capaços de superar les nostres pors per deixar-nos anar i ser nosaltres mateixos al costat de l'altre.

»Qui se sent acompanyat de debò se sent més segur, més respectat, té més sensació de control sobre el que està passant, no se sent abandonat, i el més important, no se sent sol. Qualsevol sofriment es viu molt millor si no estem sols, i aquest no sentir-se sol té molt a veure amb la capacitat dels qui

envolten el malalt de saber estar i de comunicar-se amb naturalitat, perquè és aquesta comunicació sincera mitjançant la paraula però també mitjançant els gestos i la presència la que trenca la soledat.

»El més necessari per a qui està morint té menys a veure amb la ciència (que ha de fer la seva feina de tractar el sofriment físic) que amb les relacions humanes i amb les actituds dels que acompanyen. I fer-ho des de l'autenticitat que posa en contacte dues persones humanes, que genera confiança, que és comprensiva i acollidora amb el que l'altre està vivint, i que és capaç d'estar present malgrat la por sense voler donar respostes ni trobar solucions impossibles, és el que fa entendre a l'altre que veritablement ens interessem per ajudar-lo, i això resulta transformador, perquè comporta respecte i dignifica el procés.

»I què podem dir de qui ha patit la pèrdua de l'ésser estimat i està immers en el dolorós abisme del dol?

La intensitat dels sentiments de qui està en dol ens arrossega fàcilment cap a la impotència i el desig que allò acabi com més aviat millor. Però el dol no entén de presses, ni de terminis. El dol necessita temps, i qui està de dol necessita per damunt de tot compartir l'allau d'emocions que inunda la seva ànima. I això es fa parlant i parlant i parlant, i per tant caldrà que hi hagi algú escoltant i escoltant i escoltant.

»La millor manera d'acompanyar qui està en dol és mostrar la nostra sincera disponibilitat per escoltar des del respecte de qui no vol canviar els sentiments ni l'estat d'ànim de l'altre, per molt que l'incomodi, sinó que l'acompanya en aquest llarg trajecte que necessita verbalitzar i expressar i manifestar tot el que sent per tal d'anar elaborant el seu propi procés d'adaptació a una dura realitat que pot arribar a ser transformadora.

»Hem de ser conscients del potencial que tenim per ajudar a qui està

morint o a qui està plorant una mort. Només ens cal tenir la generositat per ser nosaltres mateixos i permetre que l'altre també ho sigui. La resta ja no depèn de nosaltres.»

Marta Vidal Roig, de l'UFISS

(Unitat Funcional Interdisciplinària Socio sanitària) mixta, geriàtrica i pal·liativa, de l'Hospital de Sant Joan de Déu de Martorell, ens

comenta que el que més necessita una persona quan és a les portes de la mort és «acostar-se a algú que sap que ella s'està morint (de fet, totes les persones ho saben) i poder-hi mantenir converses sobre com se senten i què necessiten, és una de les experiències professionals més enriquidores. Hi ha poques persones que volen compartir el que senten, entre altres coses, perquè sempre hi ha algú al voltant que impedeix que es parli obertament. Quan la persona s'està morint, el seu "jo verdader" passa per sobre del seu rol professional, del seu rol social, del seu rol familiar. La malaltia tampoc no importa. Apareix la persona

en tota la seva plenitud. Les persones mostren el que realment els interessa, el que és important per a les seves vides que s'acaben. Manifesten tot allò que dona sentit al que han viscut, al que estan vivint i de vegades mostren el camí cap on van».

La Marta ens transcriu el llistat de necessitats elaborades pel Grup d'Espiritualitat de la SECPAL (Societat Espanyola de Cures Pal·liatives) amb l'objectiu de reconèixer la dimensió espiritual dels pacients i donar eines als professionals per fer un model d'intervenció i acompanyament espiritual. Aquest grup va elaborar la guia d'espiritualitat de la SECPAL, que es va publicar el 2008. Aquesta guia recull les necessitats espirituals de les persones que estan en procés de final de la vida:

- Necessitat de ser reconegut com a persona. Som éssers únics. Ara ja no els identifiquem amb la malaltia.

- Necessitat de tornar a llegir la seva vida. Repassar la biografia.
- Necessitat de trobar sentit a l'existència i l'esdevenir: la recerca de sentit de la vida viscuda i que ara s'acaba.
- Necessitat d'expressar sentiments i vivències religioses.
- Necessitat d'alliberar-se de la culpabilitat, de perdonar-se.
- Necessitat de reconciliació, de perdonar i sentir-se perdonat.
- Necessitat d'establir la seva vida més enllà de si mateix. Acaba la vida biològica, però no la biogràfica. Haver significat quelcom per als altres, deixar llegat.
- Necessitat de continuïtat, d'un més enllà. Què hi ha després de la mort.
- Necessitat d'autèntica esperança, no d'il·lusions falses. Transformació del contingut de l'esperança.
- Necessitat d'estimar i ser estimat. Abraça totes les necessitats.

Per la seva experiència directa, la Marta ens comenta que «el que les persones necessiten en situació de final de la vida és un entorn de seguretat. Amb això vull dir que la persona que les acompanya ha d'estar present, que no defugirà les adversitats. També precisen ser escoltades, sentir que participen de les decisions sobre el seu procés, fins al final. D'altra banda, cal vigilar de no jutjar-les en allò que puguin pensar o decidir, que se sentin

lliures. I el més important, que siguin estimades i valorades. Les persones en final de vida necessiten el nostre temps, i avui dia tots tenim tanta pressa..., fins i tot per acompanyar el morir. En definitiva, cal seguir vivint mentre ens estem morint».

I sobre el que més necessita una persona quan està fent el dol per la mort d'una persona estimada, ens observa:

«El dol és molt personal. Dol vol dir dolor. Quan mor alguna persona que estimem, una part de nosaltres també mor en allò que compartíem amb aquesta persona. Res tornarà a ser com abans. Tot ha canviat i la persona que està en dol també ha de fer un procés de transformació personal per adaptar-se a la nova situació.

«El dol ve determinat també per com ha sigut la mort de l'ésser estimat. Si la mort ha estat sobtada o inesperada, costa més adaptar-s'hi. Si han quedat assumptes pendents per resoldre, si no hi ha hagut possibilitat de comiat o de reconciliació, pot fer que el dol sigui més complicat.

«De vegades hi ha processos de malaltia molt llargs, que impliquen molt patiment, aleshores pot ser que la mort es visqui com un alliberament. En aquests casos, algunes persones que estan de dol es poden sentir culpables per no experimentar tant dolor. El que passa és que durant tot el temps que ha durat la llarga malaltia, les persones ja han anat acceptant situacions de dol i de pèrdua, ja fa temps que estan de dol, malgrat que el terme es reserva per quan la persona ja ha mort.

«El dol no és cap malaltia, no cal medicalitzar-lo. Tampoc cal esperar que el temps ho curi tot, el temps

ajuda a reduir la intensitat del dolor, però cal una actitud activa per treballar el procés de dol. En ocasions, es pot demanar ajuda a un professional, però hauria de ser en casos excepcionals.

«El que penso que necessita una persona que està de dol és que se li validi el seu dolor, que es respecti el seu procés: la societat marca molt quan toca estar malament i quan toca estar bé, i cada persona té el seu tempo en funció de com va gestionant el que està sentint.

«Hi ha persones que necessiten ubicar la persona que ha mort en un lloc concret per poder-la visitar. Unes altres guarden objectes personals i d'altres se'n desprenen més ràpidament. A la majoria dels supervivents els agrada parlar i recordar la persona i pensar que ha deixat un llegat, que la seva vida biològica ha acabat, però no la seva biografia: en els projectes personals, en els fills o els nets, en celebracions. Produeix molta tristesa pensar que pot ser oblidada, per això és important buscar moments per tenir-la present i recordar-la.»

Per exposar les actituds bàsiques que ha de tenir un acompanyant en la mort i en el dol, la Marta parteix d'una frase d'un mestre que diu: «Ningú no pot acompanyar l'altre més enllà d'on un mateix ha arribat» (Enric Benito).

I llavors apunta un exercici a fer: «Crec que tothom hauria de fer un treball personal i visualitzar-se morint o en dol i pensar: amb qui voldríem estar, qui ens pot ajudar, qui ens pot acompanyar, com ens agradaria ser escoltats, com ens agradaria ser cuidats».

Per la Marta, les actituds que considera importants són:

- Presència: estar i saber estar. No t'abandoni. Quan em necessites vinc. Si ara no em necessites, estic disponible. El ritme el marca la persona malalta, no jo.
- Coherència: el que estic sentint ho expresso; si estic trista, si tinc por, si estic contenta per un moment compartit que ens omple, si estic agraïda de poder acompanyar. També puc dir «ara no sé què dir», o callo, perquè un silenci també parla molt.
- Escolta activa. Explorar què necessita la persona que acompanyem. No fem suposicions. Cal preguntar sense por: on et vols morir, amb qui et vols morir, què necessites, amb què et puc ajudar jo. De vegades encetem converses doloroses, però el diàleg es fa molt profund i la persona agraeix que t'hagis atrevit a parlar del que la preocupa i que ningú abans ha pogut compartir per por de fer-nos mal.
- Intentar no donar consells, que ens agrada molt.
- Explorar si hi ha assumptes pràctics que cal resoldre, ja que dona molta tranquil·litat a la persona que s'està morint, perquè sovint la situació fa que no estigui en condicions de poder organitzar.
- Suportar el patiment. Si no som capaços de suportar el patiment de l'altre, no el podem acompanyar. El patiment no el podem treure, cada persona se l'ha de gestionar com pugui,

amb els seus recursos i amb l'ajuda de les persones que l'acompanyen, però ningú treu el patiment de l'altre. Sempre fa mal acompanyar algú que està patint, però si ho sabem suportar, farem un acompanyament més serè.

- Simplificar. Tendim a pensar que tot és molt complicat i en realitat acostuma a ser molt més senzill. Pensar que tot anirà bé.

I per al nostre moviment, l'ACO, ens suggereix:

«La revisió de vida és una eina que ajuda a compartir el que estem vivint i el que estem sentint. Crec que poder aturar-nos a pensar com podem fer un acompanyament a una persona que s'està morint o a una persona que està en procés de dol pot aportar experiències i eines per a fer-ho el millor possible.

»També es poden organitzar tallers sobre la mort i el procés de morir, tallers sobre com acompanyar el dol i fer formació al respecte.

» A les persones que són creients, la fe les ajuda a l'hora de morir. La pregària i pensar que vas cap a Déu que t'acull pot fer que el procés de morir sigui més serè. Ho he sentit en persones que ho han compartit i realment és una experiència molt gratificant.»

Mireia Riera Sivill, de la zona Besòs de l'ACO, infermera de cures pal·liatives domiciliàries (en un equip PADES), en el seu testimoni parteix d'unes paraules d'Alba Payàs (experta en dol) del seu llibre *El mensaje de las lágrimas*: «No podem viure al marge del patiment i tot i aquesta veritat universal,

ningú ens ensenya a fer-hi front. Quantes hores de la nostra vida hem dedicat a preparar-nos per a la mort, que a tots ens arribarà algun dia? I a aprendre a viure una separació afectiva o la malaltia d'algú que estimem? Gairebé tots coincidírem a dir que CAP!»

I la Mireia segueix així: «Aquestes paraules, conjuntament amb la meva experiència de catorze anys, m'han fet veure que el que agraeixen les persones que veuen la mort a prop és, per una banda, tenir un bon control de símptomes físics (dolor, ofec, nàusees...), i per una altra, el que veritablement agraeixen és compartir una conversa sincera, compartir les preocupacions i la tristesa de deixar els qui estima.

» Moltes vegades que potser no s'ha comunicat la situació de malaltia avançada, la pròpia persona és conscient que la seva mort és a prop, i ajuda molt preguntar si hi ha alguna cosa que la preocupi, deixant la porta oberta que pugui compartir les seves angoixes, els seus neguits.

» I des del punt de vista dels qui es queden, és difícil imaginar-nos que es mori algú que estimem i amb qui hem compartit molts moments. I és difícil iniciar una conversa que sabem que ens entristirà, però no per això hem de tancar els ulls a la realitat i fer veure que no passa res o minimitzar la situació amb frases com: "ànims que això no és res, te'n sortiràs". D'aquesta manera l'únic que aconseguim és allunyar-nos del malalt, fer que se senti incomprès i fer que les dues parts visquin la tristesa per separat; en definitiva, aixecar murs de silenci.

» En paraules d'Alba Payàs: "Les paraules de dolor compartides obren els nostres cors i els uneixen. Llavors el nostre dolor és menys dolor". En aquest sentit, si no sabem què dir davant el comentari d'una persona amb malaltia avançada (pel dolor que ens genera), el millor és el silenci.

» D'altra banda, el dol està vinculat a la nostra naturalesa d'ésser humà. L'ésser humà està orientat a la vinculació afectiva, a establir contacte, a relacionar-nos. Així doncs, el dol és el dolor que es produeix davant una pèrdua que afecta totes les nostres dimensions (física, emocional, intel·lectual, conductual i espiritual). Com diuen alguns experts: el dol és el preu que es paga per estimar.»

La Mireia es pregunta com hem de fer el dol? I respon: «El dol és un procés i cadascú el fa com pot i, per tant, és importantíssim que els que estem al costat de la persona en dol seguim el seu ritme i no vulguem accelerar-lo. Cal ser pacients. No podem pretendre que la persona es recuperi del dol en quatre dies. En aquest sentit, i amb una visió més sanitària, crec que s'hauria de fer una revisió des de la Conselleria de Salut de com es gestionen les baixes laborals quan es mor algun familiar.

» Algunes recomanacions per a la gent que està en dol, un dol recent, seria:

- no precipitar-se a desfer-se dels objectes de record;
- no preocupar-se pels rituals, qualsevol moment és bo per a fer-los;

- fer l'esforç de cuidar-se un mateix: menjar, dormir, fer exercici/passeigs;
- planificar activitats amb persones de confiança (xarxa);
- fer activitats que arrelin, com cuinar, cuidar una planta, un animal...

»I en el cas que vegem que passen els mesos i el nostre dia a dia està desorganitzat, no seguim horaris, ni àpats, ni la feina..., segur que ens pot anar bé buscar algun tipus d'ajut amb un terapeuta del dol.»

Sobre com hem d'acompanyar persones en dol, ens diu: «La persona en dol necessita tenir una xarxa de suport: amics, família..., que puguin estar al seu costat, que puguin escoltar la història de la mort de la persona estimada les vegades que ho necessiti, que no el jutgin per les coses que fa.

»Una de les coses més importants que he après en la última formació de dol és que cal validar, és a dir, atorgar un reconeixement a la manera com la persona està afrontant la pèrdua. Tot el que fa la persona en dol té un sentit i una funció. I si actua d'una determinada manera és perquè l'ajuda a tirar endavant. Validar la necessitat d'expressar emocions o de no expressar-les.

»També ajuda parlar de les nostres pèrdues, de com les hem afrontat nosaltres i de les emocions que hem sentit.»

La Mireia, repassant aquestes paraules d'Alba Payàs: «*La bona intenció amb què diem les coses a la persona que pateix no garanteix*

que no li fem mal», comenta que «en aquest sentit, cal vigilar i no caure en la temptació d'utilitzar alguns mites i falses creences sobre el dol quan acompanyem a una persona en dol i no sabem què dir-li:

- “El temps ho cura tot”. El dol no es cura només amb el temps, sinó que depèn del que tu facis amb aquest temps.
- “Expressar el teu dolor et fa mal a tu mateix”. Plorar, sospirar, gemegar és la manera natural d'expressar la pena per la pèrdua.
- “Expressar el teu dolor fa mal als altres”. Moltes vegades en escoltar l'aflicció d'algú es desperten les emocions per les nostres pèrdues. No per això la persona en dol ha de contenir la tristesa.
- “Expressar el teu dolor és un senyal d'inadequació”. Mostrar-se fràgil i vulnerable no significa que no estiguis bé, de la mateixa manera que mostrar-se fort i inexpressiu no significa que estiguis fent un dol saludable.»

Finalment per a l'ACO ens proposa que «en aquest moments que hi ha hagut tantes morts per la covid, en unes circumstàncies tan difícils, si l'ACO preparés un petit material de reflexió per als militants seria una bona manera d'aprofundir en aquest tema i ens ajudaria a compartir pensaments i creences».

Maria Martínez Rojas, expresidenta de l'ACO que té experiència d'haver participat en grups de dol, ens complementa molt bé les aportacions dels altres:

«Acompanyem en la mort quan estem al costat del malalt terminal mentre recorre el camí final, fent que senti que et preocupes de veritat per ell, més enllà de la malaltia, que sentis estimació, perquè així pugui experimentar la seva pròpia dignitat.

»El protagonista és el pacient i tant la família com els professionals i els voluntaris haurien d'estar interrelacionats, perquè tots han d'intentar actuar amb el mateix sentit i criteri.

»La mort previsible (que no és sobtada) és un procés del final de la vida molt important per poder-la preparar i ser viscuda amb serenor i pau, compartint sentiments, desitjos pendents, creences, perdonant relacions trencades, deixant les coses arreglades... Moltes vegades la cura és física, i es pal·lia el dolor fins on és possible, però pot quedar el dolor espiritual, l'emocional, la solitud, fruit de la incomunicació, encara que estigui rodejat de gent.»

Segons la Maria, el que necessita una persona que està a punt de morir «depèn de cada persona, el més important és que sàpiga que hi som, amb escolta activa, amb el llenguatge verbal i no verbal, donant-li espais, respectant els silencis, amb una mirada als ulls acollidora, amb actitud de servei, de disponibilitat i de presència. És molt necessari respectar també el que el pacient vulgui o pugui plantejar-se i comunicar, deixant de diferents formes “una porta oberta” per facilitar-li que ho pugui fer. Poder acompanyar és difícil si no t'has plantejat la pròpia mort, i això ho treballem poc».

El que viu la persona que està fent el dol per la pèrdua d'una persona estimada i que necessita arribar a l'acceptació, segons el parer de la Maria, també «depèn de moltes circumstàncies, i farà el procés de formes diferents, cadascú té el seu temps i ritme. Es poden donar sentiments com el dolor, la tristesa, la ràbia, la culpabilitat, la soledat, l'ansietat, la incredulitat, la impotència. En funció del vincle existent amb la persona morta, són més profunds i dolorosos o més suportables. A partir de la comprensió i el respecte, es poden elaborar aquests sentiments, sabent que el grau de profunditat no és quantitatiu ni mesurable, que es únic en cada persona».

Els qui van ajudar la Maria a elaborar la pèrdua i a sentir-se acompanyada amb molta comprensió en cada un dels processos que ha viscut de dol com el dels seus pares, van ser «la família, el grup de Revisió de Vida i les amistats. En el procés de la mort del José Luis, el meu marit, a més a més d'aquest acompanyament, vaig necessitar participar d'un grup de dol. No podia expressar a la Meritxell i al Víctor, els meus fills, tots els sentiments que vivia i fer-los patir encara més del que ja estaven passant per la mort del pare. Un grup de dol on els facilitadors eren voluntaris que també havien passat per la pèrdua de la parella. Em van ajudar molt i vaig aprendre com han de ser les actituds bàsiques d'un acompanyant, com ara: tenir present el drama que la persona està vivint, que pugui expressar els sentiments, no donar consells ni fer judicis a favor o en contra de qualsevol expressió, saber escoltar des del cor, no implicar-se emocionalment per a poder sostenir, acompanyar i abraçar

el dolor de l'altre, ajudar a trobar un nou sentit a la vida a partir de la realitat després de la pèrdua, perquè generalment no surts del dol igual que hi has entrat, o evolucions o et pots enfonsar i que la pregunta que ens fem de “per què?” la puguem convertir en un “per a què?”».

La Maria acaba el seu testimoni amb aquesta reflexió: «La nostra societat viu d'esquena a la mort. Per a moltes persones és un tabú. Estem poc preparats, no tothom mor igual, però molts encaren la mort amb molta por», i invita l'ACO a «treballar, comunicar i compartir aquesta part de la vida que és la més segura que passarem. En els grups de revisió de vida se'n parla i es revisen tant les malalties com les morts quan són de persones properes i estimades. També hem fet escrits, testimonis, algun taller per Setmana Santa, però considero que no és prou. Ens cal viure la malaltia i la mort amb la nostra fragilitat i vulnerabilitat sabent que necessitem l'ajuda dels altres, però a la vegada com a creients la fe ens dona la confiança i l'esperança que el Pare-Mare sempre ens porta a les Seves Mans. Franz Jalics a *Lecciones de vaciamiento* ens diu que: “Déu ens condueix amorosament i gradualment a aquest gran buit que es la mort i que en realitat, ho sapiguem o no, sempre ens encaminem cap aquest gran buit”».

Totes cinc són aportacions molt valuoses que ens poden ajudar a anar més a fons sobre què vol dir acompanyar, des d'on acompanyar, què cal dir i què no a les persones que són a les portes de la mort o a les que estan fent un camí de dol.

Per completar la reflexió

- Hi ha més de 150 vídeos de YouTube de Mn. Alfons Gea sobre el que hem tractat. Hi ha dos canals: «Duelo y conciencia. Acompañar y sentir. Alfons Gea» i «Alfonso Gea. Personal».
- Sobre l'atenció espiritual al final de vida en diferents tradicions religioses (Audir): https://fundacionlacaixa.org/documentos/10280/209989/atencionreligiosaalfinaldelavida_ca.pdf/0e379890-ef27-4596-a849-53d14d789169
- És interessant també el llibre de diversos autors publicat per Cristianisme i Justícia, *Morir en mans de Déu. La mort en les diferents creences i tradicions religioses*, editat per Àlicia Guidonet. <https://www.cristianismeijusticia.net/morir-en-mans-de-deu-la-mort-en-les-diferents-creences-i-tradicions-religioses>
- Entrevista a Marta Vidal Roig <https://www.elperiodico.cat/ca/societat/20160523/marta-vidal-roig-tenim-tendencia-a-medicalitzar-massa-la-mort-5151031>.
- El llibre de Jesús García Herrero (rector de parròquia molts anys i, de jubilat, capellà al Tanatori de la M-30 de Madrid) *Acompañamiento pastoral del duelo desde la parroquia*, editorial PPC, 2019
- De Paola Recoder, psicòloga clínica, el fulletó *Hablemos sobre el duelo*, de l'Obra Social de La Caixa. Escola de cuidadors. Atenció Integral a persones amb malalties avançades.

DRAPAIRES D'EMMAÚS: LA FORÇA DE LA FEBLESA

AMB MÉS DE QUARANTA ANYS A SABADELL I EN PROCÉS DE DECREIXEMENT, L'ENTITAT QUE BEU DE L'ABBÉ PIERRE CONTINUA IRRADIANT RADICALITAT EVANGÈLICA

Per Joan Andreu Parra. Fotos: Drapaires d'Emmaús i ACO.

«Gràcies per haver-me acompanyat. Gràcies perquè m'has estimat.» Amb aquestes paraules en Felipe es va acomiadar d'en Romà poc abans de morir, malalt de càncer, a l'hospital. Per a en Felipe Santiago, un home que havia estat abandonat en néixer i amb una vida plena de dificultats, va ser providencial trobar un port on recalcar els darrers trenta anys de la seva vida: els Drapaires d'Emmaús, de Sabadell, van ser la família que abans mai no havia tingut.

Romà Fortuny Ponz, militant de l'ACO i anteriorment consiliari, ho recorda vivament avui (28 d'abril) que compleix noranta anys. I la Rosa Casamartina, impulsora dels Drapaires juntament amb el seu marit l'Eduardo Ocio, assegura que «tot el que hem viscut aquí ha valgut i val la pena, encara que només hagi estat per en Felipe». Això denota un temps diferent de les inèrcies de massa entitats socials: una estima per la qualitat i l'artesanía, persona a persona, i no tant pels números; una defensa a

ultrança de la independència de les subvencions i el convenciment de la necessitat d'aixecar-se en la dignitat a través de les mans, del treball que cadascú és capaç de fer.

«Les primeres regles dels Drapaires es van basar en aquesta fe en les possibilitats de cada persona i en la voluntat d'ajudar cadascuna a construir la seva pròpia dignitat: 1) Mai acceptarem que la nostra subsistència depengui d'una altra cosa que no sigui el nostre treball. 2) No fem bones obres en favor dels necessitats. 3) Treballem sense enriquir-nos i, quan el treball produeix més del necessari, sentim l'alegria de compartir i permetre la creació de noves fundacions».

El món dels Drapaires està en la recuperació i el reciclatge d'objectes com mobles, roba, joguines, llibres..., i també de persones que la nostra societat constantment i de manera creixent aboca als marges. «Són treballs eminentment manuals, que tot el món pugui fer, i fets en condicions de dignitat per

La Capella Blava, situada al final de l'hort, és la darrera obra de l'artista contemporani Alfons Borrell (1931-2020) i és una metàfora nua del pas de la mort a la vida.

Diferents objectes recuperats que es posen a la venda als encants dels Drapaires.

poder ajudar també altra gent que està pitjor», remarca l'Eduardo. Els Drapaires d'Emmaús —que neixen a Sabadell el novembre del 1980— havien arribat a tenir quatre encants (tres botigues a Sabadell i una a Vic) i, actualment, per raó de la pandèmia i el moment vital dels membres, estan en un procés de disminució de l'activitat amb uns encants solament.

El projecte dels Drapaires dibuixa un model alternatiu, tant per a les entitats com per a les persones, en definitiva, una nova pauta de vida i d'actuació: «El nostre plantejament no és fer coses *per als* pobres, sinó

amb els pobres. En la mesura que t'hi acostes, crees una sintonia, respires d'una altra manera i el dany que li causen a ell, te l'acaben causant a tu», explica l'Eduardo. Per això, es constitueixen com una comunitat de convivència (actualment vuit persones) amb un fons comú on sumen les pensions dels jubilats i els salaris dels treballadors (la meitat en EERTO), i una petita quantitat (que és la mateixa per a tothom) per a despeses discrecionals.

Certament, això és un desafiament en tota regla a un sistema capitalista «que t'atrapa i no deixa espais com aquest», es lamenta la Rosa. D'aquí la seva radicalitat a defugir les subvencions i la caritat: «Viure de subvencions i donatius és un perill.

Aquest rellotge que llueix al menjador dels Drapaires, l'espai que abans ocupava l'església, va ser portat de França i el va restaurar i activar Romà Fortuny.

La gent no dona de franc. Si ho acceptéssim perdríem la dimensió profètica: a més de lluitar per ajudar els marginats, hem de denunciar les causes d'un sistema injust», remarca l'Eduardo. Un dels espais on concreten aquesta denúncia a través de l'art és a la sala d'exposicions temporals Abbé Pierre.

«Emmaús va néixer per respondre a una necessitat i una urgència. No és ni una obra ni un moviment confessional ni un moviment polític. És una escola de conscienciació i d'acció cívica.»

Òbviament, «aquesta llibertat té un preu», continua l'Eduardo: «Al final et trenquen la cara, allà on vas ets una persona molesta, començant per les estructures de poder (Església,

Carles Casademont Oller, consiliari de l'ACO, junt amb Romà Fortuny són els més veterans de la comunitat; tots dos van ser capellans obrers.

Un dels àpats de germanor que feien setmanalment la comunitat d'Emmaús i els voluntaris.

institucions...) i acabant amb les amistats». La Rosa rememora les reaccions d'incomprensió de persones molt properes i apreciades, quan als inicis els explicava, il·lusionada, el projecte o quan van decidir tenir els fills (Dulantzi i Patxi) en la comunitat.

Per al·lusions, en Patxi Ocio recorda que a l'escola alguns companys li preguntaven sorneguerament d'on treia la roba: «Aprofitem el que podem, i la resta la compren els pares», contestava calmosament. La roba, un signe de

distinció social en una societat de l'aparença. Ho sap en Patxi a qui algunes clientes que adquirien roba recuperada li demanaven que no les saludés pel carrer...

Actualment, l'estructura organitzativa dels Drapaires d'Emmaús s'està simplificant: d'una banda, hi ha l'associació que gestiona els voluntaris, tots assegurats (els Drapaires van ser entitat fundadora de la Federació Catalana de Voluntariat Social): «La majoria són gent que s'ha fet gran amb nosaltres. Eren persones que compartien la

nostra manera de viure i una manera d'acostar-se a nosaltres era venir a ajudar-nos. Més que un grup de voluntaris, som un grup d'ajuda mútua», reflexiona la Rosa.

D'una altra, per a la gestió laboral i per a disposar d'un marc legal per als treballadors van constituir una cooperativa (pel seu format democràtic), que es va arribar a complementar amb empreses d'inserció quan recollien la roba de tota la ciutat de Sabadell, en conveni amb l'Ajuntament. La complexitat financeroburocràtica, la baixada d'activitat, l'envelliment de la comunitat i la pandèmia han portat a mantenir només uns encants en un local cedit pel bisbat de Terrassa (Els Encants, al carrer de l'Illa, de Sabadell).

«Aquest és l'esperit d'Emmaús: fins i tot vells i minusvàlids, els seus membres continuen donant i compartint el fruit del seu treball!»

L'altra pota dels Drapaires d'Emmaús és la Fundació que ha permès, d'una banda, «canalitzar la solidaritat i les ajudes a entitats del país i de fora (actualment, el

Els Drapaires d'Emmaús viuen des de fa gairebé quatre anys en un nou emplaçament, un convent d'unes carmelites de clausura al carrer Quevedo, al barri de Covadonga de Sabadell, que, malgrat algunes opinions desfavorables de la jerarquia eclesial, van decidir vendre'ls la casa.

Menjador Infantil Gaspar García Laviana a Nicaragua, el vaixell d'Open Arms amb carregaments de mantes o la plantació de dues hectàrees de plataners en un projecte solidari de Benín». De l'altra, serà on revertirà tot si l'activitat econòmica acaba desapareixent, amb l'objectiu de destinar-ho a fins socials. «Si Emmaús, amb pocs mitjans, pot ajudar gent que està pitjor, la gent que en té més, què?», interpel·la l'Eduardo.

A més, els Drapaires són una casa de portes obertes: allà s'hi troba el grup de Cristians en Diàspora [vegeu *Salillum* n. 11], fan un Taller de Nines (espai de reunió i socialització de dones que netegen, pentinen i vesteixen les nines que es porten als encants) i mantenen l'Espai Terapèutic (un grup de psicòlogues professionals ofereixen voluntàriament els seus serveis a persones que no es puguin permetre una teràpia).

Els Drapaires han acollit *Salillum* en un moment molt especial, de feblesa. Per instants es percep un aire crepuscular, de final d'etapa, combinat amb guspires de pau, d'agraïment pel que es viu i pel viscut, d'un hort que fructifica... Evangeli i vida en estat pur. «Hem fet el que somiàvem. Fa més de quaranta anys que fem camí i estem com estem. Ha estat una història molt plena», ens confia la Rosa, fent balanç.

Ben escaient el llibre *La força de la feblesa*, de Romà Fortuny (Quaderns Espai Obert, n. 37, Editorial Claret, 2009): «Qui busca el camí de la vida trobarà fallides de dolor i de mort, ens trobarem, i ens trobem, amb l'antídot del

poder, de la pompa i la dominació. L'estimació entre persones que fan una opció pels més desgraciats, poden esdevenir una amenaça per als interessos del poder. És des d'aquesta dimensió humana, des de la feblesa, que Jesús ens porta a la gratuïtat de la vida de la resurrecció.»

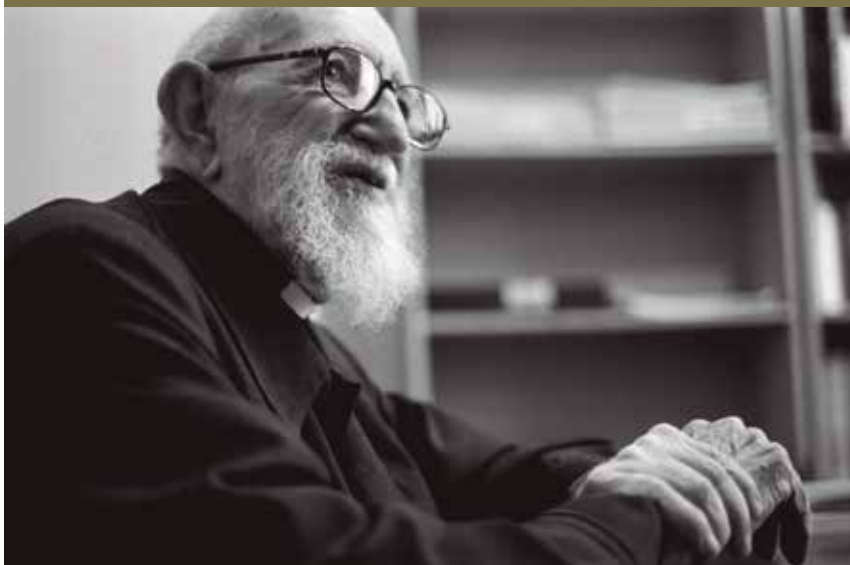
MÉS INFO:
WWW.EMAUS.ES

Els destacats en cursiva són citacions del llibre *Testamento*, de l'Abbé Pierre (PPC, 1994).

ABBÉ PIERRE, L'ARTÍFEX

El sacerdot Henri Antoine Grouès (de nom clandestí Abbé Pierre) va ser un membre destacat de la Resistència francesa durant la II Guerra Mundial. En acabada la guerra, a la perifèria de París va llogar un casalot com a lloc d'acollida per a joves i famílies amb pocs recursos o sense; va ser el germen dels Drapaires d'Emmaús, que fundaria amb Georges Legay i Lucie Coutaz a finals de 1949. Aquestes comunitats són molt significatives a França, i van arribar a ser-ne tres-centes a trenta-sis països diferents.

L'Abbé Pierre va créixer en una família amb vuit germans i va ser cèlebre al seu país, arribant a ser diputat de l'Assemblea Nacional. El pensament d'aquest home d'acció i de fe està condensat en el llibre *Testamento*, que va escriure als vuitanta-un anys, amb perles com: «L'home d'avui és un colós davant les enormes responsabilitats que pesen sobre ell i un nan davant les enormes tasques que l'esperen. Però el que no podem fer és encreuar els braços i no fer res, sota pretext que no podem atendre tots els fronts i fer-ho tot aviat i bé! Guardem al cor la impaciència pel que ens queda per fer. I la indignació a l'acció.» O: «Ser caritatiu no consisteix només a donar, sinó a haver estat i estar ferit amb la ferida de l'altre. I caritat és també unir totes les meves energies a les seves per curar tot el seu mal, que també és el meu. Si la política no inclou aquesta caritat és perquè està malalta, coixa i, a més, és ineficaç.»

DONAR SENTIT ALS TALENTS

**DUES LECTURES
COMPLEMENTÀRIES ENS
AJUDEN A APRENDRE
A CONFIAR EN DÉU PER
OFERIR-LI UNA VIDA
RENOVADA**

Per Rocío Elvira Quezada Foto: Angélica Mendoza / Cathopic

Per a aquest Estudi d'Evangelí he triat dos textos —Salm 27,7-8.13-14 i Romans 12,1-8 (versió BCI)— que m'han semblat complementaris. D'una banda, tenim la confiança en Déu i, de l'altra, donar sentit als talents a través del servei.

Què em diu el salm? Què n'he rebut, què hi sento? En què em fa bé? El salm em parla d'aprendre a confiar en Déu, el Senyor és amb mi en les meves inquietuds i pors. Ell em diu una vegada i una altra: «*Busqueu la meva mirada!*» *Buscar-la, és el que vull, Senyor.*

Escolta, Senyor, escolta el meu clam, compadeix-te de mi, respon-me. (Salm 27,7)

Durant aquest any la meua vida s'ha vist afectada per la pandèmia. He passat de la sorpresa, de la impressió per un fet desconegut, a la por, al dolor.

La petició del salmista és d'angoixa: «Compadeix-te de mi, respon-me.»

Li he demanat ajuda, de vegades li demanem amb certa ansietat que ens escolti.

Tu em parles dintre el cor i em dius: «Busqueu la meua mirada!» Buscar-la és el que vull, Senyor. (Salm 27,8)

La resposta, la tenim, i ens convida a un diàleg intern, profund. El Senyor comprèn la nostra inquietud i neguit davant els esdeveniments i ens assenyala el camí: dipositeu la vostra confiança en mi, **busqueu la meua mirada.**

La proposta és treballar el nostre interior per buscar el Senyor. **Buscar-la és el que vull, Senyor.** Davant la nostra profunda inquietud, el Senyor ens torna a recordar que està amb nosaltres en el sofriment i ens convida a buscar-lo.

N'estic cert, fruité en el país de la vida de la bondat que em té el Senyor. (Salm 27,13)

Expressa la confiança, malgrat la dificultat que tenim sovint d'identificar Déu en el dia a dia. Hem d'estar receptius i treballar més el nostre interior per identificar-lo.

Treballar la confiança en Déu ens permet gaudir de la seva bondat, bondat que rebem quan la busco a través de la pregària.

Espera en el Senyor; sigues fort, que el teu cor no defalleixi. Espera en el Senyor. (Salm 27,14)

El Senyor ens fa un toc d'atenció perquè aprenguem a esperar en un món d'immediatesa. Ens demana que ens aturem per poder-lo escoltar. Esperar és ser conscient que la cosa no va d'un clic, com fem habitualment en la nostra vida diària amb ordinadors, telèfons, tauletes tàctils. I no fer-ho automàticament és un aprenentatge.

Pensar, reflexionar, pregar per rebre la força de l'Esperit. Per a buscar la seva mirada necessitem temps de qualitat. La rapidesa del món digital («pim-pam») és una eina eficaç de treball, però no sempre acompanya per buscar la mirada serena.

Esperar en el Senyor és un aprenentatge d'experiència interna i aquesta necessita temps i calma.

«El valor se li suposa», perdoneu la referència, però el valor que suposem és la fe. Aquest és el punt de partida com a cristians.

Enllaço la recerca de la mirada del Senyor (Salm 27) amb l'ofrena d'una vida renovada: els dons (Romans 12,1-8).

Germans, per la misericòrdia que Déu ens té, us exhorto a oferir-vos vosaltres mateixos com una víctima viva, santa i agradable a Déu: aquest ha de ser el vostre culte veritable. (Romans 12,1)

L'apòstol sant Pau ens fa una crida: oferir a Déu el que som i tenim. Una forma d'agraïment a Déu pels dons rebuts és estar disposats a fer camí. La invitació és unir-nos a la tasca de construcció de la comunitat, i això vol dir acompanyar i ser acompanyat. Quan oferim els nostres dons, tan important són els dons rebuts com estar disposats als desprendiments. Sorgeix una pregunta, quin desprendiment, de què em desprenc?

Bé, aquí hi ha la incògnita. És una cosa interna i moltes vegades desconeguda, diguem que és un *regal sorpresa*, la renúncia que assumim quan oferim un do. I sorgeix quan entrem en relació amb la comunitat, amb l'altre. És la relació humana la que ens assenyalarà *quin* és el desprendiment. Els dons i els desprendiments van en un mateix paquet, que l'Evangelí en diu *ofrena*. El qui dona també rep a través d'una reciprocitat intangible, que seria l'Esperit.

No us emmotlleu al món present; deixeu-vos transformar i renoueu el vostre interior, perquè pugueu reconèixer quina és la voluntat de Déu, allò que és bo, agradable a ell i perfecte. (Romans 12,2)

El toc d'atenció és potent: no conformar-nos amb «el que hi ha». Iniciar el camí és deixar-nos transformar. Em suggereix començar un procés intern per treure'ns de sobre la preocupació constant que de vegades ens paralitza, ens impedeix iniciar o continuar el camí.

I com ens deixem transformar? Passa per un procés senzill, però de molt calat: aprendre a desaprendre. La vida actual ens parla d'aprendre, formar-se, motivar-se a saber més, estar actualitzat. Desaprendre és un descobriment intern: qui soc, què sé, com ho faig, per què ho faig així, per a qui ho faig? Com vivim la vida a través de l'Evangelí?

La cerca seria quin sentit donem a les nostres accions de manera profunda. Aquestes preguntes, amb més o menys dificultats, tots podem contestar-les. Alguns ens podem sobrevalorar o infravalorar, però ens podem reconèixer en alguns dons. Ara bé, una vegada que reconec els meus dons, els meus talents, estaríem disposats a desaprendre una mica de nosaltres mateixos?

En quin sentit voldria renovar la meua vida? Hem de ser transparents amb nosaltres mateixos i, en el silenci, fer-nos preguntes. Aquí immediatament surten respostes automàtiques, de vegades defensives: «sempre ho he fet així», «les coses han vingut com han vingut», «no hi havia més remei», «era la sortida natural», «vaig oferir honestament els meus dons».

Fer un procés de renovació és plantejar-nos que podria ser d'una altra manera, que aprendre a desaprendre ens pot canviar per conèixer el camí que ens porta a Déu.

En virtut de la gràcia que he rebut, dic a cada un de vosaltres: no us tingueu per més del que sou; tingueu una idea justa de vosaltres mateixos, assenyadament, cadascú segons la mesura de la fe que Déu li ha concedit. (Romans 12,3)

Sant Pau ens convida a reflexionar

sobre la condició humana: Què tinc i què no tinc? Què ofereixo i a què estic disposada a renunciar? A vegades l'altre (persones, organitzacions, institucions) no té la resposta que un esperava. Com ho encaixo? Amb tristesa, amb decepció, amb sentiment d'injustícia, etc.

Podria aprendre a no esperar de l'altre «x» respostes?

Podríem estar disposats a tenir una altra mirada? De vegades som nosaltres mateixos els grans desconeguts de la condició humana. Podria aprendre a caminar amb els altres: a vegades esperant perquè no portem el mateix pas, de vegades deixant-me acompanyar perquè ho necessito. A vegades aturant-me, de vegades preguntant i preguntant-me sobre l'orientació del camí.

La invitació a oferir els talents se suposa immersa en la vida comunitària, els dons en relació amb els altres. I aquest aprenentatge necessita una formulació diferent: què estic disposada a desprendre?

En un cos hi ha molts membres, i no tots tenen la mateixa funció. (Romans 12,4)

És una invitació a compartir el camí, a acceptar-nos amb les nostres virtuts i faltes. Però fer-ho de forma honesta, no només dir-ho. I en el *com* —que sempre és el nostre gran què— com a cristians. Una proposta seria: què posem cadascú de nosaltres per buscar conjuntament la Seva mirada.

Què voldria desprendre de mi? Estic disposat a desprendre'm

d'idees preconcebudes? Estic disposat a renunciar a «x» pel projecte comú? Acceptem els dons de l'altre com a part de la construcció del camí?

Les preguntes són una forma de desprendre i, com sempre, la filosofia és una gran aliada, conjuntament amb el treball intern, l'oració.

Tenim dons diferents, segons la gràcia que hem rebut. Si és el do de profecia, exercim-lo d'acord amb la fe. (Romans 12,6)

Sant Pau a la carta als Romans, en assenyalar-nos la importància dels talents, ens obre la perspectiva al despreniment, a la renúncia. Oferir un servei a la comunitat té dues parts complementàries: el que ofereixes obertament i el treball de despreniment —el *regal sorpresa*—, tenint present la condició humana (la pròpia i la de l'altre).

Aquesta construcció és una mica més complexa perquè no sempre ens coneixem tan bé com creiem. I l'altre que està en el camí on ofereixo els meus talents, també farà un procés de vida interna en entrar en relació amb mi i amb els altres.

Els dons, l'oferiment d'aquests, és el primer pas per a la renovació de què ens parla sant Pau a la carta als Romans. La renúncia

és una mica més complexa, més profunda, perquè l'altre hi entra en joc i és quan tenim les relacions entre els éssers humans i sorgeixen situacions diverses, que de vegades ens inquieten: És aquest el meu talent?; era aquest talent el que l'altre esperava?; del compromís adquirit, és aquesta la dedicació que esperava? Em sento aclaparada?; pot ser que no tots comparteixin els dons amb la mateixa intensitat. Com m'ho prenc?; el talent d'un pot anar en contraposició del que l'altre pensa. Què faig?, què compensa la meua dedicació? Estic esperant reconeixement, comprensió?; què és el que veritablement buscava?, tinc al centre de la meua ofrena la SEVA MIRADA?

Treballar-nos el sentit d'oferir els talents és buscar la misericòrdia de la seva mirada.

Aquest Estudi d'Evangelí m'ha ajudat a renovar la mirada perquè em planteja el do no com una propietat, sinó que em convida a oferir-lo a la comunitat (i a entrar en relació comunitària). Cadascú descobrirà els seus despreniments, i aquests deixaran de ser *regal sorpresa* en la mesura que busquem la SEVA MIRADA.

Senyor, et dono gràcies pels dons rebuts i et demano que m'ajudis a fer camí amb els altres. Que sàpiga desprendre'm del que m'és un llast per trobar la teva mirada bondadosa.

LA PANDÈMIA A TRAVÉS DELS NOSTRES ULLS

Per Josephine Dearlove, MCW Anglaterra

El MCW (Movement of Christian Workers / Moviment de Treballadors Cristians) d'Anglaterra és un moviment de Revisió de Vida integrat per uns dos-cents membres que viuen a quatre de les principals regions urbanes (Londres i el South-East, West Midlands, North-West i North-East). El porten enterament voluntaris, i no hi treballa ningú a temps complet o parcial. El MCW anima els seus membres a comprometre's i els anima i secunda en els seus compromisos. La participació pot ser en sindicats, partits polítics o organitzacions de voluntariat i comunitàries. Els membres, en revisar la seva vida seguint el mètode de Veure, Jutjar, Actuar, discuteixen i analitzen les seves preocupacions derivades de les realitats a què s'enfronten els treballadors.

Els diversos confinaments que hem sofert han fet que el MCW hagi aprofitat les possibilitats de la videoconferència per a la comunicació tant en l'àmbit local com en el nacional. Hem organitzat seminaris i conferències, i també la nostra Reunió General Anual. Per descomptat, ens hem trobat amb la dificultat i els reptes dels «que hi han sortit guanyant», i dels «que hi han sortit perdent». La tecnologia ha permès l'accés

a aquells que abans no podien viatjar per a assistir a les diverses reunions. Lamentablement, ara hi ha els qui no poden accedir a les nostres reunions en línia perquè estan afectats per la bretxa digital, perquè no tenen ni l'equip ni les habilitats per a participar-hi. La nostra preocupació constant és intentar que siguin molt pocs els que en quedin exclosos.

Les revisions de vida ens han ajudat a veure com les implicacions i conseqüències de la pandèmia afecten les persones de maneres diferents. L'experiència de cadascú depèn en gran manera de les condicions de vida, el paper dins la feina i el ram en què es treballa, l'origen ètnic, la salut (física i mental) i la zona on es viu.

LÍDERS EN IMMUNITZACIONS I TAMBÉ EN MORTS

Encara que estem agraïts pel nombre de persones immunitzades al Regne Unit (Anglaterra, Escòcia, Gal·les i Irlanda del Nord), no podem oblidar el nombre de morts.

Mentre el govern es vanta d'haver immunitzat el major nombre de persones d'Europa, és important recordar que també hem enterrat

el major nombre de persones d'aquesta mateixa Europa. Es calcula que al gener de 2021, el nostre tercer període de confinament, la taxa de mortalitat del Regne Unit era la més alta d'Europa. Volem destacar que cada mort és i ha estat una tragèdia individual. No obstant això, és crucial recordar que també és una tragèdia social compartida per tots nosaltres.

S'han posat de manifest molts errors. Els treballadors clau i de primera línia no tenien els EPI (equip de protecció individual) adequats. El sistema de seguiment i localització no va funcionar bé. Les fronteres no es van tancar correctament o a temps. Moltes persones grans amb covid-19 van ser enviades a residències d'ancians, i es va escampar la malaltia encara més, mentre que el Servei Nacional de Salut (NHS, National Health Service) simplement no tenia el personal, els llits o els recursos per a fer front a les demandes de la pandèmia.

Els nostres serveis del NHS i d'assistència social han estat al límit degut a les xifres de covid-19. A causa d'això, s'estan cancel·lant o posposant operacions d'urgència i de no urgència. Fins i tot quan la pandèmia estarà sota un cert grau de control,

Membres d'un grup del MCW que assisteixen a una reunió de la campanya de salari vital.

continuarà havent-hi una altra crisi en la prestació d'assistència sanitària. Els malalts de càncer, els brots de malalties mentals, els treballadors clau amb trastorns d'estrès posttraumàtic a causa del que van afrontar durant l'apogeu de la pandèmia i els que sofreixen símptomes de malaltia de llarga durada, estan augmentant.

VULNERABILITAT DESIGUAL

Durant tot aquest temps de la pandèmia ens hem rentat les mans, ens hem quedat a casa (tret que fóssim treballadors clau o de primera línia) i hem defensat el NHS. Se'ns va dir que tots érem igualment vulnerables. Tanmateix, es va fer evident que això no era veritat. Els BAME (Black, Asian, and Minority Ethnic / negres, asiàtics i minories ètniques) i tots els que viuen en la pobresa eren i continuen sent especialment vulnerables. Tenen més possibilitats de sucumbir al virus i menys de recuperar-se'n.

Per què estem en aquesta situació? Un dels factors que els membres del MCW hem destacat és la quantitat i l'augment de pobresa oculta que hi ha, i la desigualtat al nostre país. Això ha quedat al descobert amb la pandèmia. Pel que sembla, la pobresa s'ha duplicat des de l'inici de la pandèmia. La posició socioeconòmica és un factor molt important que afecta les famílies i que il·lustra la divisió entre l'individu, les famílies i les comunitats.

El govern hi ha intervingut a través de diverses mesures de durada limitada. També sembla que hi ha hagut moltes persones que no complien amb els requisits per a rebre aquestes ajudes addicionals. Des de la pandèmia, ha augmentat el nostre llenguatge descriptiu per definir els tipus de pobresa que experimenten els treballadors: identifiquem pobresa alimentària, pobresa infantil, pobresa energètica, pobresa digital, pobresa educativa... De manera clara, la paraula clau és *pobresa*.

Molts treballadors ja tenien dificultats per a arribar a final de mes, és a dir, per a sobreviure, i vivien vorejant la pobresa o en la pobresa per estar ocupats en treballs o sectors precaris. És molt probable que aquests treballadors depenguin de contractes de zero hores i treballin en feines ocasionals. Era obvi que els efectes de la pandèmia sobre les ocupacions i els ingressos tenien més probabilitats de tenir un major impacte sobre ells. També són els treballadors els patrons dels quals, durant el confinament, no poden o no volen completar la contribució del govern del 80% dels seus salaris al 100%. Això significa que els seus ingressos estan ara per sota del salari mínim. Per tant, per a massa treballadors, significa que van sortir a treballar arriscant la pròpia salut i la de la família. Fins i tot amb la intervenció del govern, la *xarxa de seguretat* de la Seguretat Social és inadequada i hi ha un enorme augment de bancs d'aliments i de persones que hi recorren.

EL REGNE UNIT, UNA «ECONOMIA DE SALARIS BAIXOS»

El paper de les dones destaca en els sectors de la sanitat i l'assistència social, ja siguin personal de cura o de neteja o empleades d'oficina i, per tant, treballadores clau i de primera línia durant la pandèmia. També ocupen la majoria de llocs de treball en el comerç minorista, l'hostaleria i l'oci, els sectors més afectats pel confinament i la desocupació. Són els mateixos treballs que s'associen en gran mesura amb salaris baixos i contractes precaris de zero hores. Una vegada més, solen ser les dones les que acaben tractant d'organitzar el pressupost familiar per a fer front a les despeses generals i alimentar la família. Els estudis indiquen que les dones BAME al Regne Unit estan soffrint més grans perjudicis econòmics perquè tenen més probabilitats de tenir una feina a temps parcial, de ser acomiadades o de perdre la feina. L'educació dins la llar també s'ha convertit en una altra atenció que se suma a les necessitats de la llar i és més probable que sigui duta a terme per les dones.

Captura de pantalla d'un seminari recent del MCW.

A causa de la manera de treballar del govern, de les seves polítiques i de la seva ideologia de fons, els sindicats, la societat civil, els polítics locals (a Anglaterra, els regidors) i els funcionaris de la sanitat pública han estat marginats i no s'ha comptat amb ells; silenciats, quasi sense veu. No hi ha hagut cap consulta o compromís de manera sistemàtica. L'important és que això no es converteixi en la *norma* per als futurs governs.

Els membres del MCW som molt conscients i hem viscut les conseqüències d'anys de

polítiques d'austeritat sota diferents governs. Això va suposar la creació d'una economia de mercat de salaris baixos i baixa qualificació, dependent del sector de l'oci, l'hostaleria i el comerç minorista, i la reducció de la participació sindical. Es va reduir l'ocupació directa i es va recórrer a la subcontractació. Aquestes polítiques van donar com a resultat l'augment del treball precari, el creixement de la pobresa, la privatització dels serveis i la falta de xarxes de suport social.

«Collim el que sembrem» és una màxima bíblica molt coneguda. Des del punt de vista moral, pot usar-se per a referir-se al fet que, si ets bo, colliràs les recompenses de la bondat, o si ets dolent, tal vegada t'emportes el càstig de ser renyat i tractat amb severitat. No obstant això, en la nostra realitat, la pregunta que hem de plantejar-nos és: qui sembla i qui acaba collint? És una pregunta crucial en les nostres Revisions de Vida per a tractar d'entendre qui està realment fent la sembra, la seva filosofia i ideologia i el que això significa per als treballadors i per a les seves famílies.

Banc d'aliments Trussel Trust.

ALTERNATIVES EN EL CONSUM ELÈCTRIC: CAP A UN NOU MODEL ENERGÈTIC

Per Joan Manel Mayordomo

Si consumir és un acte cívic i polític, som conscients de tot el que hi ha darrere el nostre consum d'energia? En fem un consum crític i responsable? Darrerament sentim a parlar molt de transició energètica, però aquesta idea no és ni nova ni recent. Fa temps que hi ha un grapat d'iniciatives encaminades a proposar un model energètic fonamentat en les energies renovables, amb una producció més descentralitzada i una participació més democràtica.

El mercat de la producció i el de la distribució de l'electricitat està en mans d'unes quantes empreses que controlen el sistema energètic de l'Estat. Segons l'informe d'Enginyeria Sense Fronteres *Recuperant el control de l'energia: Accions per (re) municipalitzar la distribució elèctrica* (2017)¹ el 98% de la distribució elèctrica se'l reparteixen cinc empreses: Endesa, Iberdrola, Gas Natural-Fenosa, EDP i Viesgo. I en el cas concret de Catalunya, el mercat de la distribució està controlat bàsicament per Endesa.

Amb indiferència de la comercialitzadora que es tingui contractada, el sistema actual afavoreix les grans empreses

elèctriques que controlen el transport i distribució de l'electricitat. Les comercialitzadores són les encarregades de cobrar les factures als clients, i amb aquesta recaptació l'Estat paga les empreses distribuïdores. El transport i la distribució d'energia elèctrica, així com el seu règim econòmic, són dues activitats regulades pel govern de l'Estat.

La producció actual d'electricitat es genera majoritàriament en grans plantes i centrals elèctriques i després es distribueix pel territori. Per aquest motiu el canvi d'una producció centralitzada per una de descentralitzada en plantes repartides pel territori esdevé un factor imprescindible per avançar cap a un nou model energètic. Aquest canvi permetria evitar problemes en la distribució i en la qualitat del servei, així com evitar els grans productors i que l'impacte del consumidor no es concentri en el territori del productor tot reduint l'impacte ambiental en el territori.

Fa anys que la promoció de les energies renovables forma part de l'agenda pública. Però fins ara els grans projectes basats en energies renovables segueixen

estant molts cops en mans de les grans elèctriques que es beneficien d'incentius públics. És per aquest motiu que el canvi de model energètic ha de passar per la descentralització de la producció i una gestió més democràtica.

La Xarxa per la Sobirania Energètica (XSE) planteja "el dret dels individus, les comunitats i els pobles a prendre les seves pròpies decisions respecte a la generació, distribució i consum d'energia". La XSE planteja un model fonamentat en la capacitat de decidir què es produeix i com es produeix. Un model en què la producció energètica no segueixi criteris mercantilistes, sinó que aposti per una gestió del bé comú que tingui en compte aspectes socials com la pobresa energètica. Una aposta clara per les energies renovables, afavorint un decreixement del consum energètic amb una generació descentralitzada i arrelada al territori.

INICIATIVES LOCALS QUE EVITEN LES GRANS ELÈCTRIQUES

Arreu del territori neixen iniciatives locals per a canviar aspectes clau del sistema energètic: la producció, la gestió i la distribució d'electricitat amb sistemes renovables, intentant evitar les grans empreses elèctriques. Algunes d'aquestes alternatives són Luz Solidaria, VilaWatt, el projecte Viure de l'aire o la cooperativa Som Energia.

Luz Solidaria és una elèctrica 100% renovable amb dos objectius: evitar la contaminació generada pel consum d'electricitat i destinar els beneficis a projectes i obres socials. Aposten pel concepte de sostenibilitat, però tant en l'àmbit mediambiental com en l'econòmic i social. A partir de la facturació mensual, aconseguen un estalvi econòmic per a l'usuari respecte a les empreses tradicionals del

sector, i un petit benefici per a la sostenibilitat de l'empresa i per a les accions solidàries.

El projecte *VilaWatt* sorgeix com una iniciativa de la ciutadania, les empreses i l'Ajuntament de Viladecans. VilaWatt comercialitza energia 100% renovable i impulsa la creació d'una moneda local, el vilawatt, vinculada a l'estalvi energètic que fonamenta i dinamitza el consum de proximitat, amb més de noranta comerços del municipi que permeten el pagament amb aquesta moneda.

Som Energia és una cooperativa de consum d'energia verda sense ànim de lucre, que fonamenta la seva activitat en la comercialització i producció d'energia d'origen renovable. Fundada el 2010, és una cooperativa amb més de 70.000 socis i gestiona prop de 130.000 contractes. Una cooperativa que

aposta per un canvi de model energètic, que afavoreix una economia més social i solidària i amb una gestió i informació més transparent i democràtica.

Cada vegada són més els usuaris que decideixen contractar l'electricitat a empreses de producció 100% renovable. I fins i tot podem trobar projectes comunitaris per a la creació de plantes de generació d'energia renovable. És el cas de *Viure de l'aire*, un projecte col·laboratiu que va néixer amb l'objectiu de construir un aerogenerador a Pujalt (l'Anoia) per a generar energia verda mitjançant la inversió aportada en petites quantitats pels partícips. Per als promotors de la iniciativa suposa un canvi en la producció d'electricitat en evitar el paper

tradicional de les grans empreses i ajuda a avançar cap a la democratització de l'energia amb un projecte d'apropiació social de la tecnologia eòlica.

El sistema elèctric actual és un mercat regulat i complex on les grans empreses elèctriques acaparen la majoria del negoci i dels beneficis. Però cada cop hi ha més alternatives que treballen per avançar cap a un model energètic fonamentat en altres criteris com la generació d'electricitat a partir de fonts d'energia renovable, una producció més descentralitzada i una gestió més democràtica. Com a consumidors hem de ser conscients del paper que podem jugar per a avançar cap aquest nou model energètic.

REFERÈNCIES:

¹ *Recuperant el control de l'energia: Accions per (re)municipalitzar la distribució elèctrica (2017).*

Enginyeria Sense Fronteres:
<https://esf-cat.org/wp-content/uploads/2017/06/ESFeres19-RecuperantControlEnergia-web.pdf>

Xarxa per a la sobirania energètica:
<https://xse.cat/manifest/>

Luz Solidaria:
<https://luzsolidaria.es/>

VilaWatt:
<http://www.vilawatt.cat/ca>

Som Energia:
<https://www.somenergia.coop/>

Viure de l'aire:
<https://www.viuredelaire.cat/>

SUBSCRIU-TE A SALILLUM

Busquem, amb humilitat, contribuir a il·luminar el món del treball i la vida, amb la mirada que Jesús proposa: humanitzant i estimant, comproment-nos amb els pobres i en situacions que ens envolten.

Salillum es publica gràcies a la col·laboració desinteressada de diverses persones que s'ocupen de redactar i corregir textos, il·lustrar i fotografiar. Els costos corresponen a la impressió i enviament.

Rebràs dues revistes a l'any

Ajudaràs a anunciar el missatge de Jesús en el món del treball

SUBSCRIPCIÓ ANUAL (2 NÚMEROS A L'ANY) /SUBSCRIU-T'HI ARA

Per a enviaments de **més d'un exemplar** o a l'**estranger**, contacta amb nosaltres

Nom	FORMES DE PAGAMENT (tria'n una)	
Cognoms	☐ > Domiciliació bancària	
NIF	Nom del titular	
Adreça	Adreça del titular	
Població	Codi postal	Banc / Caixa Localitat
Telèfon	Mòbil	Sucursal Carrer i número
Correu electrònic	Feu el favor de pagar els rebuts que Acció Catòlica Obrera presenti al meu compte / llibreta	
☐ Reduïda 8€ any	☐ Real 10€ any	☐ Suport 15€ any
Envia aquesta sol·licitud a Acció Catòlica Obrera, C/ Tapioles 10 2n, 08004 Barcelona o escanejant-la per email a acocatalunya@gmail.com		
<small>Les dades personals que ens facilites seran incorporades a un fitxer de dades registrat a l'Agència Espanyola de Protecció de Dades, titularitat d'Acció Catòlica Obrera (ACO) i mantingut sota la seva responsabilitat per a enviament d'informació de l'ACO i ús administratiu i estadístic. Pots exercir els drets d'accés, rectificació, cancel·lació i oposició dirigint-te a l'ACO, C/ Tapioles 10 2n, 08004 Barcelona, o acocatalunya@gmail.com, adjuntant fotocòpia del teu DNI o document identificatiu equivalent.</small>		
☐ Si no vols rebre informació de l'ACO, marca la següent casella:		
Codi compte		☐ > Xec nominatiu
ES	<input type="text"/>	☐ Xec nominatiu a nom d'Acció Catòlica Obrera
☐ > Ingrés via transferència		☐ > Ingrés via transferència
Si decideixes fer el teu abonament per transferència envia'ns una còpia de l'operació. Compte: Triodos Bank ES 75 1491 0001 2920 0698 4526		

Com es poden arribar a sacrificar tant per un futur tan precari?

La situació que viuen el homes i dones immigrants ens ha de fer replantejar l'educació, la manera de viure...

Des que vaig conèixer en Wanda he anat aprenent moltes coses de les seves vides; cada vegada que un dells m'explica les seves experiències, se m'encongeix el cor. Moltes famílies depenen dels diners que ells

es guanyen a Espanya, passen anys sense veure les persones que estimen; és normal que molts tinguin les vides que tenen, mentalment estan destrossats. El meu gra de sorra és documentar part d'aquestes vides intentant fer-los visibles per trobar el màxim nombre de persones que puguin ajudar-los, exposar el treball i destinar a ells el petit import de l'entrada.

Carlos Baglietto (1988). Vaig començar a treballar als disset anys en una botiga de roba, després em vaig posar a treballar en el manteniment de maquinària industrial de cuina. En onze anys vaig estar en dues empreses. Ho vaig deixar tot per dedicar-me a la meva veritable vocació: la fotografia. És ara quan tinc la millor feina, amb el projecte de la nau del Gorg (Badalona)